

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง ทักษะชีวิตของชุมชนต่อการอนุรักษ์ปลาบึกที่ใกล้สูญพันธุ์บริเวณเขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล อำเภอมแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำเสนอบริบทของอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล อำเภอมแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาในด้านปริมาณเพื่อให้ทราบทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึกที่ใกล้สูญพันธุ์ ตลอดจนการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านต่าง ๆ จากการแปรผลการวิเคราะห์ทางสถิติ ทำการเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2543 – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 โดยเรียงลำดับการนำเสนอ ดังนี้

4.1 บริบทอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ที่สามารถแบ่งได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึก

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมง และความรู้เกี่ยวกับปลาบึก ทัศนคติและการให้คุณค่าต่อปลาบึก

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐานเพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติและการให้คุณค่าต่อปลาบึก

ส่วนที่ 5 การประมงและการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัด

ส่วนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะต่อการอนุรักษ์ปลาบึก

4.1 บริบทอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล

4.1.1 อ่างเก็บน้ำและเขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล (Mae Ngad Somboonchon Reservoir)

ประวัติความเป็นมา

เดิมเป็นฝายที่ราษฎรได้สร้างขึ้น เป็นฝายคอกหมูหินทิ้ง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2516 ได้เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ทำให้ฝายแม้งัดถูกทำลาย จึงขอให้ทางราชการเข้าช่วยเหลือ เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2519 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถได้เสด็จเยี่ยมโครงการ กรมชลประทานจึงได้ถวายรายงานเปรียบเทียบ ข้อดี ข้อเสีย ของโครงการทั้งประเภทเหมืองฝายและอ่างเก็บน้ำ พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานพระดำริว่า หากโครงการประเภทได้อำนวยประโยชน์ได้มาก ก็สมควรพิจารณาดำเนินการ ทางกรมชลประทานจึงได้พิจารณาแล้วเห็นควรดำเนินการก่อสร้างประเภทโครงการเขื่อนกักเก็บน้ำ

สถานที่ตั้งและลักษณะโครงการ

เขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล เป็นเขื่อนดินเหนียวที่ก่อสร้างปิดกั้นลำน้ำแม่จัด ที่บ้านแม่วะ ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 60 กิโลเมตร มีพิกัด 47 Q NBO 44-185 แผนทีระวาง 4847 III เส้นรุ้งเหนือที่ $19^{\circ} 09' 29''$ เส้นแวงตะวันออกที่ $99^{\circ} 02' 23''$ มีความยาวของเขื่อน 1,950 เมตร สูง 59 เมตร มีความกว้างฐานเขื่อน 339 เมตร สันเขื่อนกว้าง 9 เมตร เริ่มก่อสร้าง ปี พ.ศ. 2520 เสร็จสมบูรณ์ปี พ.ศ.2528 จัดเป็นโครงการชลประทานขนาดใหญ่โครงการหนึ่งในภาคเหนือ

อ่างเก็บน้ำ (งานส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 3 เขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล)

สามารถเก็บกักน้ำที่ความจุสูงสุดเท่ากับ 325 ล้านลูกบาศก์เมตร และความจุของอ่างที่ต่ำสุดเท่ากับ 10 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งปกติจะเก็บกักน้ำที่ความจุ 265 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยมีพื้นที่อ่างเก็บน้ำที่ระดับเก็บกักสูงสุด 20 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตรับน้ำ 1,281 ตารางกิโลเมตร

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝกแม่จัด อาศัยแหล่งน้ำจากแม่น้ำปิงตอนต้นซึ่งมีลำน้ำสาขาใหญ่ที่สำคัญคือ ลำน้ำแม่จัด ซึ่งมีต้นน้ำอยู่ที่อำเภอพร้าว มีความยาวประมาณ 94 กิโลเมตร (ภาพที่ 2, ภาคผนวก)

ประโยชน์

1. ด้านชลประทาน สามารถส่งน้ำให้พื้นที่เพาะปลูกบริเวณท้ายเขื่อนได้ 30,000 ไร่ พื้นที่เพาะปลูกในเขตโครงการชลประทานแม่แฝก 70,000 ไร่ ชลประทานแม่ปิงเก่า 49,000 ไร่ และพื้นที่เพาะปลูกของราษฎรอีก 39,000 ไร่ รวมพื้นที่ใช้ประโยชน์ 188,000 ไร่

สภาพทางการเกษตร ในฤดูฝน จะทำนาปี 90 % ของพื้นที่ทั้งหมด และที่เหลืออีก 10 % นั้นเป็นพืชสวน เช่น ลำไย ลิ้นจี่ มะม่วง เป็นต้น ผลผลิตข้าวนาปี เฉลี่ย 72 ถัง/ไร่ สำหรับพืชสวนนั้นผลผลิตจะขึ้นอยู่กับสภาพอากาศในแต่ละปี ในฤดูแล้งจะปลูกข้าวนาปรัง และพืชไร่ประมาณ 60 % ของพื้นที่ปลูกข้าวนาปี พืชไร่ที่ปลูกนั้นส่วนใหญ่ ได้แก่ ถั่วเหลือง มันฝรั่ง ยาสูบ และพืชผักอื่น ๆ

สภาพเศรษฐกิจและสังคม ราษฎรในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก - แม่จัด มีอาชีพด้านการเกษตรกรรมเป็นหลัก และทำทำการปลูกพืชมากกว่า 2 ครั้งต่อปี ทำให้รายได้อยู่ในระดับดี

2. ด้านการผลิตพลังงานไฟฟ้า โรงไฟฟ้าได้ติดตั้งเครื่องผลิตไฟฟ้าจำนวน 2 เครื่อง รวมกำลัง

ผลิต 9,000 กิโลวัตต์ ผลิตพลังงานไฟฟ้าได้เฉลี่ยปีละ 28.75 ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง จ่ายกระแสไฟฟ้า ให้แก่
ราษฎรในเขตอำเภอสันทราย อำเภอพร้าว อำเภอแม่แตง อำเภอเชียงดาว และอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

3. ด้านบรรเทาอุทกภัย อ่างเก็บน้ำมีพื้นที่รับน้ำฝน 1,281 ตารางกิโลเมตร ช่วยกักเก็บน้ำในฤดู
น้ำหลากไม่ให้ไหลบ่าลงมาทำความเสียหายแก่บ้านเรือนและทรัพย์สินของราษฎรในเขตตัวเมืองเชียงใหม่

4. ด้านการประมง อ่างเก็บน้ำเป็นแหล่งอาหารสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ เป็นสถานที่เพาะและบำรุง
พันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิด จึงเป็นแหล่งประมงน้ำจืดที่ทำรายได้แก่ราษฎรในบริเวณนั้น

5. ด้านการท่องเที่ยว เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจที่สวยงามอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

4.1.2 อุทยานแห่งชาติศรีลานนา (Srilanna National Park)

อุทยานแห่งชาติศรีลานนาตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ที่พิกัดระหว่างเส้น
รุ้งเหนือที่ $19^{\circ} 00' - 19^{\circ} 36'$ และเส้นแวงตะวันออกที่ $98^{\circ} 57' - 99^{\circ} 48'$ (ภาพที่ 2, ภาคผนวก) เมื่อปี
พ.ศ. 2528 ทางกรมป่าไม้ได้สำรวจเพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติเนื่องมาจากเป็นป่าต้นน้ำลำธารชั้นหนึ่ง มี
สภาพป่าธรรมชาติและสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ และได้ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชกฤษฎีกา
เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2532 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 60 ของประเทศ มีเนื้อที่ประมาณ 878,750 ไร่
หรือประมาณ 1,406 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพร้าว แม่แตง และเชียงดาว นับ
เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีเนื้อที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ หรือเป็นอันดับ 6 ของประเทศ โดยดำเนินการตาม
วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งอุทยานฯ ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ที่มีลักษณะเด่น (unique) ให้
อยู่ในลักษณะเดิม เพื่อการที่จะศึกษา เผยแพร่ความรู้เรื่องธรรมชาติทั้งดิน น้ำ และสัตว์ป่า ให้ประชาชนได้รู้
เข้าใจและควบคุม ดูแลอย่างรอบคอบ ควบคู่ไปกับการบริการการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อให้เกิด
ความประทับใจ และเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรเพิ่มขึ้น

อาณาเขตของอุทยานแห่งชาติศรีลานนา

ทิศเหนือ จดอุทยานแห่งชาติดอยเวียงผา อำเภอไชยปราการ

ทิศใต้ จดอำเภอดอยสะเก็ด อำเภอแม่แตง

ทิศตะวันออก จดอำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย

ทิศตะวันตก จดอำเภอแม่แตง อำเภอเชียงดาว แม่น้ำปิง

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ภูมิประเทศรอบ ๆ อุทยานแห่งชาติศรีลานนาเป็นเทือกเขาผืนน้ำ ทอดตัวตามแนวเหนือ - ใต้ เป็น

ต้นกำเนิดของลำน้ำแม่จัด ซึ่งอยู่เหนือเขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล มีลำห้วยลำธารต่าง ๆ มากมายไหลลงสู่ลำน้ำแม่จัดทางด้านตะวันตกและทิศใต้มีลำห้วยต่าง ๆ ไหลลงสู่แม่น้ำปิงโดยมีความสูงจากระดับน้ำทะเล 400 – 1,600 เมตร

การจัดการอุทยานแห่งชาติ

1. บริเวณที่ให้บริการ (Service area)

- เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติศรีลานนา ได้จัดทำเส้นทางเดินเข้าศึกษาธรรมชาติเพื่อให้เข้าชมจุดเด่นจากธรรมชาติได้สะดวก และยังมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อบริการความรู้ สวัสดิภาพและความปลอดภัย แก่นักท่องเที่ยว โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวให้เข้าชมและศึกษาดังนี้

1.1 อ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล พื้นที่ของอ่างเก็บน้ำถูกผนวกเข้าในอุทยานแห่งชาติศรีลานนา ซึ่งอ่างเก็บน้ำนี้ได้ชื่อว่ามีชื่อเสียงที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีทิวทัศน์ที่สวยงามน่าท่องเที่ยว ตัวเขื่อนตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากอุทยานฯ ไปตามถนนห้วยเมawe 100 เมตร โดยมีศาลาเป็นจุดชมปลาและให้อาหารปลา มักพบปลาบึก ปลากรด สวาย ตะเพียน ห่างออกไปอีก 200 เมตร เป็นจุดชมนก ในเดือน ตุลาคม – มกราคม จะพบนกกระสาขาว นกเป็ดน้ำ ที่อพยพจากไซบีเรียมาอาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำอย่างหลุมหลุมนับหมื่นตัว ในปีหนึ่ง ๆ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเขื่อนประมาณ 160,000 คนต่อปี

1.2 น้ำตกม่อนหินไหล มีความสูง 9 ชั้น มีปริมาณน้ำมากในเดือนกรกฎาคม – ตุลาคม ชั้นที่สูงที่สุดคือชั้นที่ 1 และชั้นที่ 9 ซึ่งมีความสูง 104 เมตร สามารถชมทิวทัศน์อำเภอพร้าวได้อย่างชัดเจน จุดนี้จะเห็นเส้นแบ่งระหว่างความเจริญของเมืองกับธรรมชาติ เลขขึ้นไปบนยอดคดอยจอมหุด ซึ่งสูง 1,718 เมตร ซึ่งเป็นจุดที่สูงที่สุดในอุทยานแห่งชาติศรีลานนา และในช่วงเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม ของทุกปีจะมีดอกบัวตองบานสะพรั่งเต็มยอดคดอย

1.3 น้ำตกป่าพรุ เป็นน้ำตก 7 ชั้น มีน้ำไหลตลอดปี โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมในแต่ละชั้นได้

1.4 จุดพักผ่อนห้วยกุ่ม จะอยู่ท่ามกลางขุนเขา ดิคริมฝั่งแม่น้ำปิง บนรอยต่อระหว่างอำเภอแม่แตงและเชียงใหม่ มีสะพานแขวนข้ามลำน้ำปิงไปยังจุดพักผ่อน ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวคราวละ 400 คน นอกจากนั้นยังสามารถให้ความรู้จากพืชสมุนไพร และจากแปลงปลูกป่าทดแทน

1.5 ถ้ำผาแดง ตั้งอยู่กลางคดอยผาแดง ภายในมีหินงอกหินย้อยที่งดงาม และมีลานกว้างขนาดใหญ่เท่ากับสนามฟุตบอล ในบริเวณเดียวกันจะมีถ้ำเพชร ที่มีกรกกระตือรือร้นอายุนับร้อย ๆ ปี นอกจากนั้นยังพบรอยช้างป่าซึ่งในอดีตเคยมีฝูงช้างป่าอาศัยอยู่

- การให้บริการโดยเอกชน ทางอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้อนุญาตให้ชาวบ้านที่มีเรือนแพ

ในอ่างเก็บน้ำบริการนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนและรับประทานอาหาร เล่นน้ำ นั่งเรือชมทิวทัศน์ ซึ่งทางอุทยานแห่งชาติได้ควบคุมการให้บริการด้านต่าง ๆ ไม่ให้เอาเปรียบนักท่องเที่ยวรวมทั้งไม่ทำให้คุณภาพน้ำบริเวณเรือนแพเสื่อมโทรม ซึ่งในอ่างเก็บน้ำมีแพต่าง ๆ ที่จดทะเบียนแล้วจำนวน 44 หลัง โดยแบ่งเป็นแพท่องเที่ยว แพพักอาศัย แพปั่นไฟ แพอาหาร และแพล้างจาน มีเรือรับนักท่องเที่ยวจำนวน 24 ลำ

2. บริเวณหวงห้าม (Prohibited area) ได้แก่ส่วนที่เป็นธรรมชาติไม่ให้มีการทำลาย จะเข้าเยี่ยมชมได้เฉพาะตามแนวที่เจ้าหน้าที่จัดทำไว้และกำหนดไว้เท่านั้น

อุทยานแห่งชาติศรีลานนา มีการจัดการที่เหมาะสมตามวัตถุประสงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีงานบริการด้านวิชาการ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวทั้งทางด้านธรรมชาติวิทยา เช่น ความรู้ทางพฤกษศาสตร์ สัตววิทยา ธรณีวิทยา เป็นต้น โดยมีนักวิชาการแต่ละสาขามอบบรรยาย ในห้องบรรยาย มีพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ ห้องสมุด การฉายภาพยนตร์ ภาพนิ่ง เกร็ดความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อแจกจ่ายให้อ่านและหาความรู้ด้วยตนเอง และที่สำคัญการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ในอุทยานเพื่อส่งเสริม เผยแพร่รวบรวมหัวข้อในการบรรยาย ทั้งพืช สัตว์ ธรณีวิทยาและสิ่งแวดล้อม

4.1.3 การบริหาร การจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด

การสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำกั้นลำน้ำแม่งัด ทำให้เกิดอ่างเก็บน้ำที่มีขนาดใหญ่ มีความจุของปริมาณน้ำมากแห่งหนึ่งในภาคเหนือ ทำให้การพัฒนาประมงในอ่างเก็บน้ำมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการประมงในอ่างเก็บน้ำมีเป้าหมาย เพื่อเป็นแหล่งเพิ่มผลผลิตทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยทางหน่วยงานภาครัฐมุ่งหวังให้อ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดเป็นแหล่งผลิตพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคเหนือ และเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียง โดยได้ทำการศึกษาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ แนวทางการเพิ่มผลผลิตทางการประมง การบริหาร จัดการพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์พันธุ์ปลาบางชนิดไม่ให้สูญพันธุ์ โดยพิจารณาว่าปลาหรือสัตว์น้ำที่นำมาปล่อยต้องเป็นชนิดที่อยู่ร่วมกับพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำตามธรรมชาติได้ โดยอาศัยการจัดการและบริหารการประมงในอ่างเก็บน้ำดังนี้

1) กำหนดให้เรือประมง ขึ้นทะเบียนเรือ เพื่อรับอนุญาตทำการประมงในอ่างเก็บน้ำ ชาวบ้านที่อาศัยในพื้นที่ใกล้ ๆ อ่างเก็บน้ำ ที่ต้องการเข้ามาใช้ประโยชน์เพื่อการเลี้ยงชีพหรือการค้าจากผลผลิตสัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำ จำเป็นต้องปฏิบัติตามระเบียบของทางหน่วยงานประมง โดยต้องจดทะเบียนเรือประมงเพื่อขออนุญาตเข้าทำการประมงอย่างถูกต้อง และนำทะเบียนที่ได้ไปติดกับเรือประมงของตนให้เรียบร้อยเพื่อสะดวกในการควบคุมให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม

2) หน่วยงานประมงได้อาศัยกฎเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 เพื่อควบคุมการทำการประมงในอ่างเก็บน้ำให้เหมาะสมกับปริมาณสัตว์น้ำ ซึ่งมีข้อกำหนดไม่ต่างจากแหล่งน้ำจืดทั่วไป เช่น การห้ามใช้ยาเบื่อ วัตถุระเบิด และกระแสไฟฟ้าในการจับสัตว์น้ำ การห้ามจับปลาที่ยังไม่ได้ขนาด การจับปลาในฤดูวางไข่ซึ่งในอ่างเก็บน้ำห้ามจับปลาในช่วง 16 พฤษภาคม – 15 กันยายน ของทุกปี ห้ามใช้

เครื่องมือประมงประเภทอวนทำการประมงในอ่างเก็บน้ำ และห้ามทำการประมงบริเวณประจวบประจวบน้ำซึ่งรวมไปถึงบริเวณหน้าเขื่อนแม่งัดเนื่องจากว่าถูกกำหนดให้เป็น “พื้นที่อนุรักษ์พันธุ์ปลา” เนื่องจากว่าเป็นแหล่งเพาะขยายและอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนและเพื่อป้องกันความเสียหายต่อประจวบประจวบน้ำของชลประทานซึ่งเป็นประโยชน์ทางอ้อมในการสงวนพันธุ์สัตว์น้ำอีกประการหนึ่ง นอกจากนี้ยังได้ร่วมจัดตั้งกลุ่มผู้ทำการประมงในอ่างเก็บน้ำเพื่อให้ชาวประมงได้มีโอกาสดูแล วิชาการและควบคุมชาวประมงด้วยตนเอง รวมทั้งสอดส่องบุคคลภายนอกที่อาจเข้ามาทำการประมงโดยผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นส่วนช่วยให้เกิดความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ที่มีจำนวนน้อยได้ทางหนึ่ง

3) หน่วยงานราชการได้เพิ่มปริมาณพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นพันธุ์ปลาหรือสัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ รวมทั้งปลาที่จัดว่าใกล้สูญพันธุ์หรือหายากที่ได้จากการเพาะขยายโดยวิธีผสมเทียมจากหน่วยงานประมงเป็นประจำ โดยพันธุ์ปลาหรือสัตว์น้ำที่ปล่อยต้องไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ เพื่อให้ชาวประมงได้มีรายได้จากการจับปลาเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแก่ชาวบ้านเพื่อให้เกิดเป็นอาชีพที่มั่นคงที่สามารถเรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์เป็นเพื่อสร้างรายได้อีกทางหนึ่ง

4) ทางราชการได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ประมงมาฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง รวมทั้งประชาสัมพันธ์ ให้คำแนะนำ แก่ชาวประมงเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของสัตว์น้ำเพื่อใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงและเพื่อให้เกิดความร่วมมือจากชาวประมงและชาวบ้าน โดยเปิดอบรมในโครงการอาสาอนุรักษ์ทรัพยากรประมงแก่ชาวประมงและชาวบ้านที่สนใจ

ในปี พ.ศ. 2532 ทางหน่วยงานของรัฐได้ประกาศจัดตั้งเขตอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบของอุทยานแห่งชาติ ภายใต้ชื่ออุทยานแห่งชาติศรีลานนา กรมป่าไม้ขึ้น ซึ่งมีพื้นที่ครอบคลุมบริเวณของอ่างเก็บน้ำทั้งหมด ทำให้สัตว์น้ำที่อาศัยในเขตพื้นที่ป่าไม้ก็ถูกจัดว่าเป็นสัตว์ป่าซึ่งทางอุทยานแห่งชาติได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการและการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำอีกหน่วยงานหนึ่ง โดยได้อาศัยการท่องเที่ยวเข้ามาพิจารณาให้สอดคล้องกับการประมงในอ่างเก็บน้ำ เพื่อให้ความสวยงามตามธรรมชาติของอ่างเก็บน้ำอยู่ในสภาพที่คู่ควรกับการประมงที่ถูกต้อง จึงมีการตกลงให้ชาวประมงทำการประมงได้ตั้งแต่ 2 กิโลเมตรจากบริเวณหน้าเขื่อนเป็นต้นไป เพื่อสงวนให้ด้านหน้าเขื่อนมีทัศนียภาพที่ดีแก่นักท่องเที่ยวที่มาพักผ่อนหย่อนใจและเพื่อประโยชน์ทางการกีฬา นอกจากนี้ได้กำหนดพื้นที่ค้าขาย โดยให้มีท่าขึ้นปลา และจัดบริเวณให้บริการนักท่องเที่ยวภายในอ่างเก็บน้ำให้เป็นระเบียบเรียบร้อยไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ทรัพยากรน้ำ สัตว์น้ำ และการท่องเที่ยวดำเนินไปได้ไม่ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมแก่ทรัพยากรอย่างใดอย่างหนึ่ง สำหรับในช่วงฤดูปลาวางไข่ในแต่ละปีอุทยานแห่งชาติและหน่วยงานประมงทำการประจวบร่วมกันกับผู้นำท้องถิ่นและชาวประมงในอ่างเก็บน้ำ เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำประมงในช่วงนี้ โดยให้ยกเว้นบริเวณเหนือเขื่อนและท้ายเขื่อน และอนุญาตในบางพื้นที่เพื่อให้ชาวประมงได้จับปลาอย่างเหมาะสมเพื่อยังชีพและเพื่อจำหน่ายต่อไปได้

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 241 ครัวเรือน สามารถจำแนกตาม อาชีพ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน รายได้ต่อเดือน ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ สถานภาพทางสังคม และความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีรายละเอียด (ตารางที่ 2) ดังต่อไปนี้

1.1 อาชีพ

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 53.94 ประกอบอาชีพประมง ส่วนร้อยละ 46.06 เป็นผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่นเพาะปลูกทางการเกษตร รับจ้างและค้าขาย ซึ่งจากการสอบถามเพิ่มเติมทำให้ทราบว่าชาวบ้านบริเวณอ่างเก็บน้ำที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรหรือประมงจะประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ เนื่องจากมีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลักมาก ทำให้นำเวลาว่างที่เหลือไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ต้องลงทุนสูงเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มรายได้ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่ทำการประมงในอ่างเก็บน้ำร้อยละ 39.42 จะประกอบเป็นอาชีพเสริมมากกว่าที่ประกอบอาชีพหลักซึ่งมีเพียงร้อยละ 14.52

1.2 อายุ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี มากถึงร้อยละ 49 ซึ่งคนในวัยนี้เป็นวัยแรงงานและวัยครองเรือน มีความเข้มแข็งในการสร้างตัว คนในวัยนี้จะเป็นตัวของตัวเอง ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์ หรือเหตุการณ์ง่าย ๆ ซึ่งจะมิพบพบปะในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว โดยใช้ดุลยพินิจจากประสบการณ์ที่ผ่านมามากกว่าตัดสินใจตามความคิดเห็นของผู้อื่น (สุนิลา ทนุผล, 2540)

1.3 ระดับการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มากถึงร้อยละ 88.40 ซึ่งจัดเป็นการศึกษาภาคบังคับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากนโยบายปรับจำนวนปีของการศึกษาภาคบังคับ รวมถึงนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างต่ำชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้แก่ผู้ที่อาศัยตามชนบทให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ประกอบกับ ชาวชนบทส่วนใหญ่มีความจำเป็นต้องใช้แรงงานในการประกอบอาชีพทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาในชั้นที่สูงขึ้นไป

1.4 ภูมิลำเนา

กลุ่มตัวอย่างมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนบริเวณเขื่อนแม่งัด ซึ่งประกอบด้วย ตำบลบ้านเป่า ช่อแลและตำบลอินทิลมีถึงร้อยละ 89.20 จากการสอบถามเพิ่มเติมทำให้ทราบว่าสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ไม่ได้ย้ายถิ่นฐานไปประกอบอาชีพหรืออยู่อาศัยในพื้นที่อื่น เนื่องจากไม่มีทุน รวมทั้งมีการศึกษาน้อย หากจะไปทำงานพื้นที่อื่น ๆ ต้องอาศัยทุนสูงและเสี่ยงต่อการขาดทุน ดังนั้นจึงต้องอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่นชุมชนที่ไม่ต้องลงทุนสูงมากในการดำรงชีวิตและสร้างรายได้

1.5 ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนบริเวณอ่างเก็บน้ำ

กลุ่มตัวอย่างจะอาศัยในชุมชนบริเวณอ่างเก็บน้ำตั้งแต่เกิดมากถึงร้อยละ 89.20 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีสมาชิกครอบครัวอยู่ด้วยกันทั้งหมดหรือไม่ก็แยกครอบครัวอยู่ในบริเวณเดียวกัน อีกทั้งสมาชิกส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำและรายได้ก็น้อย จึงจำเป็นต้องอยู่ด้วยกันเพื่อช่วยกันหาได้มาจุนเจือครอบครัวให้เพียงพอ และเพื่อช่วยเหลือกันยามเจ็บป่วย

1.6 รายได้จากการประกอบอาชีพต่อเดือน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 72.20 มีรายได้ต่อเดือน ประมาณ 2,001 – 4,000 บาท ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่า อาชีพของชาวบ้านเกี่ยวกับการเพาะปลูกทางการเกษตร การประมง จำเป็นต้องอาศัยสภาพภูมิอากาศเป็นหลักทำให้ได้ผลผลิตมาจำหน่ายไม่แน่นอน ที่สำคัญชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องกู้เงินมาลงทุนและเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงซึ่งบางครั้งก็ขาดทุนบ้าง ได้กำไรบ้าง ทำให้มีรายได้ที่ไม่แน่นอน ซึ่งจากเหตุผลเหล่านี้ อาจส่งผลให้การเสียดอกเบี้ยต่อส่วนรวมมีน้อย ทำให้แนวโน้มในการร่วมกิจกรรมในการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรจึงมีน้อย เพราะปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครอบครัว

1.7 ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ

ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 16.47 ปี มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.08 โดยมีประสบการณ์มากที่สุด 34 ปี และน้อยที่สุด 4 ปี

1.8 สถานภาพทางสังคม

ส่วนใหญ่ร้อยละ 96.70 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม เป็นเพียงราษฎรธรรมดาทั่วไป จากการสอบถามเพิ่มเติมทำให้ทราบว่า ชาวบ้านไม่ค่อยมีเวลาเสียดอกให้กับสังคม เนื่องจากส่วนใหญ่คิดว่าตนเองมีความรู้ก็น้อยจึงไม่ได้มีส่วนในการเสนอความคิดเห็นหรือเข้ารับการศึกษาอบรม อีกทั้งต้องเอาเวลาส่วนใหญ่ไปหารายได้เสริมจากการรับจ้าง ซึ่งต้องใช้แรงงานมากทำให้ในแต่ละวันนั้นก็ทำงานหนักมากแล้ว รวมทั้งยังไม่มีผู้นำท้องถิ่นในการเสนอโครงการให้เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นจึงทำให้ไม่ได้ร่วมโครงการต่าง ๆ เพื่อชุมชนมากนัก

1.9 ความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติในอ่างเก็บน้ำ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 67.20 เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำเพื่อการเกษตร รองลงมาคือร้อยละ 53.94 เกี่ยวข้องกับการประมง/สัตว์น้ำ ร้อยละ 7.50 เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวพักผ่อน และการร้อยละ 6.20 เกี่ยวข้องกับการอุปโภค - บริโภค ตามลำดับ ส่วนร้อยละ 5 ไม่เกี่ยวข้องกับการทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำ แสดงว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำตามวัตถุประสงค์ของการสร้างอ่างเก็บน้ำ อาจเนื่องจากว่าชาวบ้านเป็นผู้ที่อาศัยในชุมชนมาก่อนอยู่แล้ว รวมทั้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ที่สำคัญค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้ทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำยังคงต่ำมากหรือไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเลย

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

N = 241

ตัวแปร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1.1 อาชีพ				
ประมง	130	53.94		
(หลัก)	35	14.52)		
(เสริม)	95	39.42)		
อื่น ๆ	111	46.06		
รวม	241	100		
1.2 อายุ (ปี)				
			39.45	6.68
น้อยกว่า 30	20	8.30		
31 – 40	118	49.00		
41 – 50	88	36.50		
มากกว่า 50	15	6.20		
รวม	241	100		
1.3 ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษาปีที่ 4	213	88.40		
มัธยมศึกษาตอนต้น	22	9.10		
มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	2.10		
ปวช.-ปวส.	1	0.40		
รวม	241	100		
1.4 ภูมิลำเนา				
ชุมชนบริเวณเขื่อนแม่งัด	215	89.20		
พื้นที่อื่น ๆ	26	10.80		
รวม	241	100		
1.5 ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน (ปี)				
			36.18	9.78
ตั้งแต่เกิด	215	89.20		
เพิ่งย้ายมาอยู่	26	10.80		
รวม	241	100		

ตารางที่ 2 (ต่อ) จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

N = 241

ตัวแปร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1.6 รายได้ ต่อเดือน (บาท)				
น้อยกว่า 2,000	2	0.80		
2,001 – 4,000	174	72.20		
4,001 – 6,000	61	25.30		
มากกว่า 6,001	4	1.70		
รวม	241	100		
1.7 ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ (ปี)			16.47	6.08
1.8 สถานภาพทางสังคม				
กรรมการกลุ่มเกษตร/ประมง	6	2.50		
ราษฎรธรรมดา	233	96.70		
ผู้ใหญ่บ้าน	2	0.80		
รวม	241	100		
1.9 ความเกี่ยวข้องกับอ่างเก็บน้ำ				
การใช้น้ำเพื่อการเกษตร	162	67.20		
การท่องเที่ยวันทนาการ	18	7.50		
การประมง/สัตว์น้ำ	130	53.94		
อื่น ๆ (อุปโภค)	15	6.20		
ไม่เกี่ยวข้อง	12	5.00		
หมายเหตุ เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ				

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึก

การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึกในธรรมชาติ และในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 241 ราย สามารถจำแนกได้ตาม แหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ในการฝึกอบรม การรับรู้ถึงจำนวนและระยะเวลาของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและความจำเป็นในการควบคุม การใช้ประโยชน์จากปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ โดยมีรายละเอียด (ตารางที่ 3) ดังนี้

2.1. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึกจากแหล่งต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 71.80 ได้รับข่าวสารจากเพื่อนบ้าน รองลงมาร้อยละ 44.00 ได้

รับข่าวสารจากโทรทัศน์ สำหรับร้อยละ 40.20 ได้รับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งด้านประมงและป่าไม้ ร้อยละ 9.96 ได้รับจากหอกระจายข่าว ร้อยละ 7.10 ได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ มีเพียงร้อยละ 2.80 เท่านั้นที่ได้รับข่าวสารจากผู้นำท้องถิ่น โดยระบุว่าจากผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งแสดงว่าส่วนใหญ่จะได้รับข่าวสารจากการบอกเล่า พูดคุย ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง เนื่องจากชาวบ้านมักปลูกสร้างบ้านเรือนที่ใกล้ ๆ กันและไม่มีรั้วที่มีคิติดประกอบกับมีผลประโยชน์ระหว่างกันน้อย ซึ่งก็จัดว่ามีความสัมพันธ์ตามสังคมชนบท จึงมีการพูดคุยสอบถามความเป็นอยู่และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำรงชีวิต และข่าวสารที่ได้รับกันมาอยู่เป็นประจำมากกว่าแหล่งอื่น ๆ ส่วนสื่อทางโทรทัศน์ซึ่งปัจจุบันเป็นสื่อที่นิยมแพร่หลายมากที่สุดและแทบทุกครัวเรือนจะมีไว้เพื่อติดตามข่าวสารบ้านเมือง รวมทั้งความรู้ต่าง ๆ จึงทำให้ชาวบ้านได้รับข่าวสารรองลงมา สำหรับแหล่งข่าวจากหอกระจายข่าวมีน้อยเนื่องจากว่าบางแห่งยังไม่สามารถเดินสายเข้าไปถึง จึงทำให้เป็นแหล่งที่ให้ข่าวสารน้อย

2.2. ประสบการณ์ในการฝึกอบรม

กลุ่มตัวอย่างเคยได้รับการฝึกอบรมเพียงร้อยละ 48.50 โดยเป็นผู้ที่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงเพียงร้อยละ 9.12 ส่วนการอบรมด้านป่าไม้ ไฟป่า มีจำนวนร้อยละ 39.38 ทั้งนี้ทำให้ทราบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมทางด้านป่าไม้เนื่องจากเป็นเขตของอุทยานแห่งชาติที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ทำให้การอนุรักษ์จึงมุ่งไปที่ทรัพยากรป่าไม้เป็นหลัก ส่วนด้านการประมงยังคงมีจำนวนน้อย ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการดำเนินงานฝึกอบรมของทางราชการมีน้อย และส่วนใหญ่เป็นการจัดฝึกอบรมนอกพื้นที่ทำให้ไม่สะดวกที่จะเข้าฝึกอบรม และที่สำคัญการฝึกอบรมทางการประมงอาศัยความสมัครใจของชาวประมงที่สนใจเข้า โครงการมากกว่า ซึ่งชาวประมงอธิบายเพิ่มเติมว่า ที่ไม่ได้เข้าอบรมเพราะในช่วงที่ปิดเขื่อนของทุกปีก็จะมีการพูดคุยและตกลงเกี่ยวกับการจับปลาในอ่างเก็บน้ำอยู่แล้ว ดังนั้นการฝึกอบรมจึงไม่ค่อยได้รับความสนใจจากชาวประมงมากนัก

2.3. การรับรู้ถึงจำนวนปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ

ส่วนใหญ่ร้อยละ 66.00 ไม่แน่ใจจำนวนปลาบึกที่ทางราชการนำมาปล่อย รองลงมาร้อยละ 16.20 เห็นว่ามีปานกลางประมาณ 5,000 ตัว ร้อยละ 14.90 ระบุว่าปริมาณน้อยประมาณ 1,000 ตัว และร้อยละ 2.90 ระบุว่าปริมาณมากประมาณ 9,000 ตัว ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน หรือใกล้เคียงกับข้อมูลจริงเกี่ยวกับจำนวนปลาบึกที่ปล่อยลงในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัด เนื่องจากไม่มีกิจกรรมการปล่อยปลาบึกที่ต่อเนื่องทุกปีเนื่องจากต้องอาศัยการเพาะขยายพันธุ์จากธรรมชาติ และในการปล่อยปลาบึกแต่ละครั้งจะมีผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะผู้ที่สนใจเท่านั้น ซึ่งจัดได้ว่ามีจำนวนน้อย และการปล่อยปลาบึกจะมีการประกาศให้ทราบเฉพาะตอนที่ทำการปล่อยเท่านั้น ไม่มีข้อมูลให้หน่วยงานท้องถิ่นหรือกลุ่มชาวประมงได้เก็บบันทึกไว้ จึงทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยทราบข้อมูลของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำมากนัก

2.4. การรับรู้ถึงระยะเวลาที่ปลาบึกเข้าสู่อ่างเก็บน้ำ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 45.23 ระบุว่าไม่แน่ใจว่าปลาบึกเข้าสู่อ่างเก็บน้ำนานเท่าไร โดยระบุว่าประมาณ 9-12 ปี รองลงมาร้อยละ 30.29 ระบุว่าทราบ โดยอธิบายว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพระราชกรณียกิจปล่อยพันธุ์ปลาบึกในรุ่นแรกตั้งแต่สร้างเขื่อนแม่งัด เสร็จใหม่ ๆ แล้วนับเป็นระยะเวลาประมาณ 15 ปี (ถึงปี 2543) และหลังจากนั้นจะปล่อยเพิ่มเติมในบางปีเท่านั้น ซึ่งบางครั้งไม่ได้มีการประกาศให้ชาวบ้านหรือผู้ที่สนใจรับรู้จึงทำให้การรับรู้ถึงระยะเวลาของปลาบึกในแต่ละรุ่นทราบไม่ทั่วถึง ส่วนร้อยละ 24.48 ระบุว่าไม่ทราบ

2.5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ปลาบึก

ส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 52.70 เห็นว่าทุกหน่วยงานควรมีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ปลาบึก ร้อยละ 42.70 เห็นว่าควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานอุทยานแห่งชาติและกรมประมงเท่านั้น ทั้งนี้แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการอนุรักษ์ปลาบึกทุก ๆ หน่วยงานควรมีส่วนเกี่ยวข้อง

2.6. ความจำเป็นในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ

ส่วนใหญ่ร้อยละ 87.14 เห็นว่าจำเป็นที่จะต้องควบคุมการใช้ประโยชน์จากปลาบึก โดยให้เหตุผลว่า ปลาบึกเป็นปลาหายากต้องนำมาจากที่อื่น อีกทั้งปริมาณการปล่อยยังไม่แน่นอน ที่สำคัญยังไม่สามารถขยายพันธุ์ในอ่างเก็บน้ำได้ ทำให้ถ้าทำการจับปลาบึกมากเกินไป จะทำให้ปลาบึกมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็วหรืออาจหมดไปจากอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดก็ได้ สำหรับร้อยละ 12.86 เห็นว่าไม่จำเป็น โดยให้เหตุผลว่า อ่างเก็บน้ำเป็นแหล่งน้ำที่กว้าง การจับปลาบึกไม่สามารถจับให้หมดได้ อีกทั้งชาวประมงมีจำนวนน้อย จึงไม่มีกฎเกณฑ์หรือกฎหมายห้ามจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ และการจับแต่ละครั้งก็สามารถนำมาเป็นข้อมูลเพื่อการศึกษาได้ ที่สำคัญชาวบ้านคิดว่าทางราชการคงจะนำมาปล่อยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาบึก

N = 241

การรับรู้ข่าวสาร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
2.1 การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึกจากแหล่งต่าง ๆ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)		
โทรทัศน์	106	44.00
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	97	40.20
หนังสือพิมพ์	17	7.10
เพื่อนบ้าน	173	71.80
ผู้นำท้องถิ่น	7	2.80
หอกระจายข่าว	24	9.96

ตารางที่ 3 (ต่อ) จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาน้ำจืด

N = 241

การรับรู้ข่าวสาร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
2.2 ประสบการณ์การฝึกอบรม		
เคย	117	48.50
- อาสาอนุรักษ์ทรัพยากรประมง (ระบุนุ 1 ครั้ง)	22	9.12
- การอนุรักษ์ป่าไม้และไฟฟ้า (ระบุนุ 1 ครั้ง)	95	39.38
(ระบุนุ 2 ครั้ง)	57	
ไม่เคย	35	
	124	51.50
รวม	241	100
2.3 การรับรู้ถึงจำนวนปลาน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำ		
มาก	7	2.90
ปานกลาง	39	16.20
น้อย	36	14.90
ไม่แน่ใจ	159	66.00
รวม	241	100
2.4 การรับรู้ถึงระยะเวลาที่ปลาน้ำจืดอยู่ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด		
ทราบ	59	24.48
ไม่ทราบ	73	30.29
ไม่แน่ใจ	109	45.23
รวม	241	100
2.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ปลาน้ำจืด		
อุทยานแห่งชาติ/ประมง	103	42.70
องค์กรเอกชน	2	0.80
ชุมชนท้องถิ่น	9	3.80
ทุกข้อที่กล่าวมา	127	52.70
รวม	241	100

ตารางที่ 3 (ต่อ) จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาบึก

N = 241

การรับรู้ข่าวสาร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
2.6 ความจำเป็นในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากปลาบึก		
จำเป็น	210	87.14
ไม่จำเป็น	31	12.86
รวม	241	100

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมงรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึก ทักษะคิดและการให้คุณค่าต่อปลาบึก

3.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมงรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึก

จากการศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมงรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึกเพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจ และเพื่อศึกษาว่าเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ และการให้คุณค่าต่อปลาบึกของชุมชนอย่างไร ซึ่งการวัดความรู้ความเข้าใจ ใช้คำถามแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวนทั้งหมด 16 ข้อ โดยให้คะแนนข้อละ 1 คะแนน ถ้าตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบไม่ถูกได้ 0 คะแนน จากการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในส่วนนี้ พบว่า คำถามที่ทำให้มีความเชื่อมั่นสูงถึง 0.82 ประกอบด้วยคำถามข้อที่ 1, 5, 7, 8, 10 และ 13 โดยจะนำเฉพาะคำถาม 6 ข้อนี้มาแบ่งระดับความรู้ความเข้าใจและวิเคราะห์ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติและการให้คุณค่าต่อปลาบึกหรือไม่

สำหรับการแบ่งระดับความรู้ความเข้าใจ ใช้ค่ามัธยฐาน (Median) เพื่อจำแนกระดับความรู้ความเข้าใจ หากคะแนนของตัวอย่างใดได้คะแนน มากกว่า มัธยฐาน แสดงว่า มีความรู้ความเข้าใจสูง หากมีคะแนนน้อยกว่า มัธยฐาน แสดงว่า มีความรู้ความเข้าใจต่ำ

ผลการศึกษา (ตารางที่ 4) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 66.80 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมง รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึกในระดับสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านในชุมชนบริเวณอ่างเก็บน้ำมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอยู่เป็นประจำ เนื่องจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรหรือประมงซึ่งเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านบริเวณอ่างเก็บน้ำ จำเป็นต้องมีการพบปะพูดคุยเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และวิธีการที่จะนำมาประยุกต์กับการประกอบอาชีพของตน เพื่อให้มีรายได้และสามารถใช้ทรัพยากรในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง จากเหตุผลนี้จึงอาจทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญต่อการหาความรู้และพยายามที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนของตน

แต่ในบางครั้งเนื่องจากทางหน่วยงานรัฐในพื้นที่ยังขาดการให้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งจัดฝึกอบรมให้แก่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านทั่ว ๆ ไปอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้กลุ่มผู้ประกอบการที่ต้องอาศัยทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำ เช่น ชาวประมง ผู้ให้บริการการท่องเที่ยว หรือเกษตรกรที่ใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกทางการเกษตร ยังขาดผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจเพื่อที่จะประสานงานเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำกับทางหน่วยงานของรัฐให้มีประสิทธิภาพ เพราะมักจะติดขัดเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรไม่ได้ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์บ่อยครั้ง โดยชาวบ้านส่วนใหญ่อธิบายว่าทางหน่วยงานรัฐมักจัดการทรัพยากรอย่างรวมศูนย์ ไม่ได้ให้โอกาสชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากร ยกตัวอย่าง เช่น การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร การเก็บค่าธรรมเนียมการท่องเที่ยว รวมทั้งการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งบางครั้งมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการประมงของชาวบ้าน จึงอาจส่งผลให้ชาวบ้านเห็นว่าการจัดการรวมทั้งการอนุรักษ์ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ชาวบ้านที่ส่วนใหญ่ที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ขาดความสนใจและไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมเสนอความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ที่ได้มาจากการประชุมหรือฝึกอบรมร่วมกับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งหากมีการปรับปรุงแก้ไขในด้านนี้อาจทำให้ชาวบ้านเข้ามาหาความรู้เพิ่มเติมและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมงรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึก

N = 241		
ระดับความรู้ความเข้าใจ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มีความรู้ความเข้าใจต่ำ (< 4 คะแนน)	80	33.20
มีความรู้ความเข้าใจสูง (> 4 คะแนน)	161	66.80
รวม	241	100
คะแนนเฉลี่ย 3.95 คะแนน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.30	มัธยฐาน 4 คะแนน

เมื่อพิจารณาการตอบคำถามของกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมงรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึกแบ่งเป็นรายชื่อ (ตารางที่ 5) ซึ่งให้เห็นว่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปลาบึกมากที่สุด ถึงร้อยละ 90.00 ว่าปลาบึกตามธรรมชาติเป็นปลาที่พบได้เฉพาะในแม่น้ำโขง ซึ่งมีลักษณะเป็นแหล่งน้ำไหลเท่านั้น ส่วนในอ่างเก็บน้ำซึ่งมีลักษณะเป็นแหล่งน้ำนิ่งแตกต่างจากแหล่งน้ำเดิม เกิดจากการนำเข้าของทางราชการเพื่อศึกษาและ

อนุรักษ์ไม่ให้สูญพันธุ์ สำหรับสถานะปัจจุบันของปลาบึกกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 81.30 มีความเข้าใจว่า ในปัจจุบันปลาบึกถูกจัดว่าเป็นสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ แต่มีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 60.60 ที่ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของการใกล้สูญพันธุ์ของปลาบึกว่า มาจากการจับปลาบึกในแม่น้ำโขงมีแนวโน้มลดลงและการเพาะขยายพันธุ์โดยการผสมเทียมยังทำได้ไม่ต่อเนื่อง

สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.20 มีความเข้าใจว่าการจับปลาที่ยังไม่ได้ขนาดเป็นการประมงที่ผิดกฎหมาย แต่ยังมีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 48.50 ที่ยังขาดความเข้าใจว่า ปัจจัยที่ชี้ให้เห็นว่าเป็นแหล่งน้ำจืดที่ดีต้องพิจารณาหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านคุณภาพน้ำ สิ่งมีชีวิตที่หลากหลายและมีชนิดปลากินพืชและกินเนื้อในแหล่งน้ำที่สมดุล

ส่วนข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 61.00 เท่านั้นที่มีความเข้าใจว่า การอนุรักษ์ เป็น การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมต่อมนุษย์ และส่วนรวมมากที่สุด สูญเสียน้อยที่สุด และถูกต้องตามเวลาและสถานที่ โดยการเก็บรักษา ฟื้นฟู ป้องกัน และการแบ่งเขตสงวน เพื่อให้สามารถสนองต่อความต้องการของมนุษย์ได้ต่อไป

ตารางที่ 5 ร้อยละของการตอบคำถามในส่วนของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมง รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึกแยกเป็นรายชื่อ

คำถาม	ตอบถูก	ตอบผิด	รวม
	ร้อยละ	ร้อยละ	
- ลักษณะของแหล่งน้ำจืดที่ดี	51.50	48.50	100
- หลักการของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	61.00	39.00	100
- สถานะปัจจุบันของปลาบึก	81.30	18.70	100
- สาเหตุของการใกล้สูญพันธุ์ของปลาบึก	39.40	60.60	100
- แหล่งน้ำเดิมของปลาบึก	90.00	10.00	100
- การประมงที่ผิดกฎหมาย	72.20	27.80	100

3.2 ทักษะคติของชุมชนต่อการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล

การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาถึงทัศนคติทางด้านความรู้สึกนึกคิด ความรู้และแนวความคิดของชาวประมงและชาวบ้านที่มีต่อการอนุรักษ์ปลาบึก และเพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ เช่น

ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึก ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ ตลอดจนการให้คุณค่าต่อปลาบึกของชาวประมงและชาวบ้านบริเวณเขื่อนแม่งัด ซึ่งมีการวัดทัศนคติทั้งหมด 22 ข้อ โดยใช้การเลือกตอบ 5 ระดับคือ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” “เห็นด้วย” “ไม่แน่ใจ” “ไม่เห็นด้วย” และ “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” จากการให้คะแนนทัศนคติในทางบวก 5, 4, 3, 2, 1 คะแนนตามลำดับ และคะแนนทัศนคติในทางลบ 1, 2, 3, 4, 5 คะแนนตามลำดับ จากการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในส่วนนี้พบว่าข้อความที่ทำให้มีความเชื่อมั่นถึง 0.84 ประกอบด้วย ข้อความที่ 1, 4, 8, 9, 11, 17, 18, 21 และ 22 จึงนำเสนอเฉพาะข้อความ 9 ข้อความในการศึกษา

ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึกของชาวบ้านในพื้นที่บริเวณเขื่อนแม่งัด (ตารางที่ 6) จึงให้เห็นว่า

การจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งถึงร้อยละ 73.90 และ 19.50 ว่า การจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด เป็นเชิงอนุรักษ์มากกว่าทำลายให้หมดไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านเห็นว่าการประมงรวมทั้งการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำมีระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ชัดเจน เช่น มีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์สัตว์น้ำรวมทั้งปลาบึกที่ชัดเจน มีการกำหนดฤดูกาลที่อนุญาตให้จับที่ชัดเจน รวมทั้งผู้ที่ประกอบอาชีพประมงในอ่างเก็บน้ำก็มีสิทธิจับปลาบึกได้ตามความสามารถและทุนของตนเองเพราะเป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนเรือประมงกับหน่วยงานประมงอย่างถูกต้องแล้ว ประกอบกับยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่คอยควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งก็เป็นมาตรการที่ค่อนข้างรัดกุมในการควบคุมการทำประมงรวมทั้งการจับปลาบึกได้เหมาะสมแล้ว สำหรับอีกสาเหตุหนึ่งอาจเนื่องจากในปัจจุบันยังมีชาวประมงจำนวนน้อยที่ทำการจับปลาบึกและยังไม่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้น เนื่องจากว่าชาวประมงส่วนใหญ่มักจะประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพเสริม จึงไม่มีเวลาที่จะทุ่มเทหรือหาประสบการณ์ในการจับปลาบึก เพราะจากการสอบถามชาวประมงที่มีประสบการณ์ในการจับปลาบึกได้อธิบายว่า การจับปลาบึกต้องอาศัยระยะเวลานานและประสบการณ์ในการสังเกตและศึกษาพฤติกรรมมาก ทำให้ผู้ที่ต้องการจับปลาบึกควรมีความพยายามและความอดทนสูง ที่สำคัญต้องมีเงินลงทุนทำเครื่องมือจับปลาบึกที่มีขนาดใหญ่กว่าเครื่องมือทั่ว ๆ ไป ซึ่งจากการสอบถามพบว่ามีราคาไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท/ชิ้น จากเหตุผลข้างต้นทางด้านเวลา การลงทุน และความเสี่ยงต่อการขาดทุนนี้ จึงอาจเป็นสาเหตุสำคัญอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีชาวประมงจำนวนน้อยที่ทำการจับปลาบึก ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติในเชิงเห็นด้วยว่ายังเป็นการอนุรักษ์มากกว่าเป็นการทำลายให้หมดไป

สำหรับระยะเวลาในการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด จากการสำรวจชาวบ้านและชาวประมงให้ข้อมูลว่าจะพบการจับปลาบึกมากในช่วงเดือน ตุลาคม - ธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวประมงให้ข้อมูลว่าสามารถจับปลาบึกได้มากที่สุด ส่วนในช่วงเดือน มกราคม - เมษายน ชาวประมงมักจะไม่สามารถจับได้หรือถ้าจับได้ก็มีจำนวนน้อยไม่คุ้มกับการลงทุน ชาวประมงจึงงดจับในช่วงนี้ เพราะหากยังคงจับต่อไปก็อาจทำให้เครื่องมือจับปลาบึกมีอายุการใช้งานที่สั้นลง และชาวประมงก็หันไปจับปลาชนิดอื่น ๆ หรือ

ประกอบอาชีพอื่นทดแทน ส่วนในช่วงเดือนพฤษภาคม - กันยายน ของทุกปีทางราชการได้กำหนดให้เป็นฤดูปลาวางไข่ ซึ่งทำให้ทุก ๆ ปี ในช่วงนี้จะไม่พบการจับปลาบึกเลย รวมทั้งจะพบเห็นการจับสัตว์น้ำน้อยมาก เพราะชาวประมงจะจับเพียงเพื่อยังชีพในพื้นที่ที่อนุญาตให้จับเท่านั้น จากเหตุผลนี้ชี้ให้เห็นว่าใน 1 ปี จะพบการจับปลาบึกเป็นเวลา 3 เดือนเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ชาวบ้านเห็นว่าเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ และเป็นการใช้ประโยชน์จากปลาบึกที่คุ้มค่าเหมาะสมมากกว่าเป็นการทำลายหรือปล่อยไว้โดยไม่ได้ใช้ประโยชน์เลย

นอกจากนี้การจับปลาบึกของชาวประมงยังคงมุ่งจับเฉพาะปลาบึกที่มีขนาดใหญ่เท่านั้น ซึ่งจากการสำรวจพบว่ามิมีขนาดไม่ต่ำกว่า 100 กิโลกรัม เพราะสามารถทำรายได้คุ้มค่ากว่าปลาบึกขนาดเล็ก ซึ่งในปัจจุบันนอกจากเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับชาวประมงแล้ว ยังทำให้ชาวประมงมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมของปลาบึกจากประสบการณ์ของตนเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ในการนำมาเป็นข้อมูล ในการพัฒนาการศึกษาชีวประวัติเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการและวางแผนอนุรักษ์ปลาบึกต่อไป

สำหรับเครื่องมือที่ใช้จับปลาบึก ยังเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมในการจับปลาบึก ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อพันธุ์สัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ เพราะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพและใช้สำหรับการจับปลาบึกขนาดใหญ่เท่านั้น

ส่วนการจับปลาบึกขนาดเล็กส่วนใหญ่เป็นความบังเอิญที่ปลาบึกมาติดกับเครื่องมือประมงประเภทข่ายขนาดเล็กที่ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้มากที่สุดในอ่างเก็บน้ำ ซึ่งบางครั้งไม่ได้ปล่อยกลับคืน เพราะมักตายก่อน หรือบางครั้งไม่สามารถแยกแยะว่าเป็นปลาบึกหรือปลาสาวยเพราะมีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก ซึ่งจำนวนปลาบึกขนาดเล็กที่จับ ได้ยังมีจำนวนน้อย จากเหตุผลเหล่านี้จึงเป็นข้อมูลที่สนับสนุนให้กลุ่มตัวอย่างยังคงเห็นว่าการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดเป็นการอนุรักษ์มากกว่าทำลายให้หมดไป

เมื่อสอบถามถึงความเหมาะสม และสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งถึงร้อยละ 63.50 และ 27.80 ว่าอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด เป็นแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์พ่อแม่พันธุ์ปลาบึกไม่ให้สูญพันธุ์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านเห็นว่าอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดมีศักยภาพในการอนุรักษ์ปลาบึกสูง เพราะประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศที่มีลำน้ำค่อนข้างยาว มีความจุของอ่างเก็บน้ำสูง มีการกักเก็บน้ำที่ค่อนข้างสม่ำเสมอ มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำอยู่เป็นประจำ มีอาหารธรรมชาติที่สมบูรณ์ ซึ่งจากเหตุผลเหล่านี้มีส่วนสำคัญทำให้ปลาบึกมีอัตราการเจริญเติบโตที่สูง และสามารถนำมาใช้ศึกษาพัฒนาเพื่อเป็นพ่อแม่พันธุ์แม่พันธุ์ได้ สำหรับอีกสาเหตุหนึ่งชาวบ้านอาจเห็นว่า การอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำมีโอกาสพัฒนาให้ชุมชนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และให้โอกาสชุมชนได้มีส่วนร่วมในการศึกษาชีวประวัติของปลาบึกในแหล่งน้ำธรรมชาติได้พร้อม ๆ กัน โดยอธิบายประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจว่าทำให้มีการสร้างรายได้จากการจับปลาบึกที่เพิ่มขึ้นและสามารถนำมาปรับปรุงเพื่อเป็นกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำได้ในอนาคต สำหรับทางด้านการศึกษาชีวประวัติของปลาบึกชาวประมงและชาวบ้านจะได้รับการถ่ายทอดความรู้จากการสนับสนุนของหน่วยงานราชการหลาย ๆ หน่วยงาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจแล้ว

นำมาปฏิบัติในการประสานงานด้านข้อมูลของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำซึ่งจะเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมในการนำมาวางแผน ติดตาม และประเมินผลผลิตของปลาบึกได้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 43.20 และ 17.00 ยังเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ปลาบึกเป็นปลาที่สามารถบอกความสมบูรณ์ของระบบนิเวศในอ่างเก็บน้ำได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชาวประมงและชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้ปลาบึกเป็นตัวชี้วัดคุณภาพน้ำ และความอุดมสมบูรณ์ของอาหารธรรมชาติในอ่างเก็บน้ำเป็นหลัก โดยจะสังเกตลักษณะการเจริญเติบโตว่าปลาบึกมีการเจริญเติบโตในแต่ละปีมากน้อยอย่างไร และพฤติกรรมต่าง ๆ ของปลาบึก เช่น การว่ายน้ำเป็นอย่างไร โดยชาวประมงส่วนใหญ่อธิบายว่า หากพบปลาบึกว่ายอยู่บริเวณผิวน้ำจำนวนมาก และเป็นระยะเวลาานาน จะบอกได้ว่าคุณภาพน้ำพื้นท้องน้ำขณะนั้นขาดออกซิเจนจากการนำเสียของดินไม้พื้นท้องน้ำ โดยเหตุผลที่ใช้ปลาบึกเป็นตัวสังเกตเพราะเป็นปลาที่มีขนาดใหญ่มากที่สุดสามารถสังเกตได้ง่าย จากเหตุผลนี้จึงเป็นการสนับสนุนให้ชาวบ้านเห็นว่า ปลาบึกมีความสำคัญในการใช้บ่งบอกความสมบูรณ์ของระบบนิเวศในอ่างเก็บน้ำได้ในระดับหนึ่ง

สำหรับ การสอบถามสาเหตุที่ชาวบ้านเห็นว่าการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำยังคงเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 55.20 และ 37.30 เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าเนื่องจากปัจจุบันปลาบึกในธรรมชาติมีจำนวนน้อยลง จึงควรที่จะออกกฎหมายควบคุมอย่างเข้มงวด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นว่าปลาบึกไม่ใช่พันธุ์ปลาท้องถิ่นในลำน้ำแม่จันเดิม แต่เกิดจากการนำเข้าของหน่วยงานรัฐ ที่มีวัตถุประสงค์มุ่งหวังที่จะทำการศึกษาวิจัยหลาย ๆ ด้าน ทั้งการพัฒนาการสืบพันธุ์ การปรับตัวเข้าสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ การเจริญเติบโต การอพยพย้ายถิ่นในแหล่งน้ำ รวมทั้งเพื่อให้ชาวบ้านบริเวณอ่างเก็บน้ำได้จับเพื่อเสริมสร้างรายได้ อีกทางหนึ่ง เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาเพื่อเพิ่มจำนวนปลาบึกในธรรมชาติให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบันข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงอยู่ในขั้นตอนการดำเนินงานยังไม่สามารถใช้อธิบายตามวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ปลาบึกที่ตั้งไว้ได้ชัดเจน เพราะยังขาดความสนใจจากชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรมเพื่อรับรู้ข่าวสาร สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติในการอนุรักษ์ และการตกลงผลประโยชน์จากการจับปลาบึกระหว่างรัฐกับชุมชน ซึ่งมีผลให้ชาวประมงไม่สนใจถึงจุดประสงค์หลักของการอนุรักษ์ปลาบึก และมักจะมุ่งจับปลาบึกเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวมเพราะปัจจัยทางรายได้เป็นสิ่งดึงดูด ซึ่งบางครั้งถ้าหากมีโอกาสก็อาจไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เข้าไปจับปลาบึกในพื้นที่อนุรักษ์เพราะเห็นว่ามีโอกาสได้มากโดยการอ้างเหตุผลว่าสามารถนำมาเป็นตัวอย่งในการศึกษาวิจัยได้ดี ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับผลประโยชน์จากการจับปลาบึกกับทางหน่วยงานรัฐประจำ จากเหตุผลเหล่านี้ทำให้เห็นว่าในปัจจุบันยังขาดความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่จะสนับสนุนข้อมูลการศึกษาว่าพ่อแม่พันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำจะช่วยลดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ได้อย่างไร

นอกจากนี้ ทศนคตีสันับสนุนว่าการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำยังคงมีความจำเป็นอยู่ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งถึงร้อยละ 46.50 และ 19.90 ว่าปัจจุบันมีการเพาะขยายพันธุ์ปลาบึกได้แพร่หลายแล้วการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำจึงไม่จำเป็น อาจเป็นเพราะ ยังมีการเผยแพร่ความก้าวหน้าของข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความสำเร็จในการเพาะขยายพันธุ์น้อย รวมทั้งปลาบึกในอ่างเก็บน้ำต้องพึ่งพาการนำเข้าโดยหน่วยงานรัฐเท่านั้น โดยการปล่อยแต่ละครั้งก็มีจำนวนน้อยไม่แน่นอนต่อเนื่อง ซึ่งเมื่อนำมาประกอบกับประสบการณ์จากการจับปลาบึกในอ่างก็ยังไม่พบว่าปลาบึกสามารถเพาะขยายพันธุ์เองได้ในอ่างเก็บน้ำ ชาวบ้านจึงเห็นว่าถ้าหากปล่อยให้จับอย่างต่อเนื่อง โดยที่ยังไม่มีการทดแทนที่เพียงพอ ก็มีโอกาสนี้จะหมดไปอย่างรวดเร็วได้ จึงเป็นเหตุผลที่สำคัญที่สนับสนุนให้ควรมีการออกกฎหมายที่เข้มงวดในการอนุรักษ์

โดยวิธีการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำที่ทางกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งถึงร้อยละ 47.70 และ 35.70 ว่า การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำต่อเจ้าหน้าที่ประมงและอุทยานแห่งชาติเป็นสิ่งสำคัญเพื่อใช้วางแผนอนุรักษ์ได้ดี โดยทางกลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการจัดฝึกอบรม และจัดตั้งกลุ่มชาวประมงที่จับปลาบึกให้ชัดเจนเพื่อให้เกิดการศึกษา เก็บข้อมูล ที่เป็นระบบและสามารถติดต่อประสานงานกับทางราชการได้ง่ายและรวดเร็ว เป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น เพราะปัจจุบันการจับปลาบึกยังคงจับแบบตัวใครตัวมัน จึงทำให้ขาดการรวบรวมข้อมูลที่ต่อเนื่อง

สำหรับการสอบถามเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ปลาบึก กลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 44.80 และ 14.90 ยังคงเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า หน้าที่และความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ปลาบึกน่าจะเป็นของประมงเท่านั้น อุทยานแห่งชาติและชาวบ้านไม่น่าจะเกี่ยวข้อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านเห็นว่าแม้ว่าทางอุทยานแห่งชาติจะมีหน้าที่ควบคุมและอนุรักษ์ทรัพยากรครอบคลุมพื้นที่อ่างเก็บน้ำ แต่ก็น่าจะเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้ สัตว์ป่า ไฟป่า และการจัดการท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำมากกว่าการอนุรักษ์สัตว์น้ำ เพราะทางด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำรวมทั้งปลาบึกทางหน่วยงานประมงเป็นผู้เข้ามาจัดการตั้งแต่การปล่อย ตลอดจนเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นประจำอยู่แล้วจึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านเห็นว่า มีทางหน่วยงานประมงเท่านั้นที่เกี่ยวข้องมากที่สุด

ซึ่งจากเหตุผลข้างต้นจึงอาจมีผลให้กลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 58.10 และ 9.50 เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ควรสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานอุทยานแห่งชาติเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้การอนุรักษ์ปลาบึกได้ผลดียิ่งขึ้น

ส่วนวิธีการนำปลาบึกในอ่างเก็บน้ำมาศึกษาเพื่อลดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 49.00 และ 33.20 เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าควรจะสนับสนุนการเพาะขยายพันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำให้เกิดขึ้นเพื่อลดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านยังคงเห็นว่าปลาบึกในอ่างเก็บน้ำยังคงต้องพึ่งพาให้ทางราชการนำมาปล่อยเท่านั้น ซึ่งยังไม่มีการปล่อยที่เพียงพอและต่อเนื่อง จึงทำให้การจับปลาบึกที่ผ่านมายัง ไม่มีการทดแทนส่วนที่หายไปให้มีผลผลิตที่ต่อเนื่อง รวมทั้งชาวบ้านอาจเห็นว่า

ศักยภาพของการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำว่า มีโอกาสนำมาเพาะขยายพันธุ์ให้ประสบความสำเร็จสูง เพราะจากการสังเกต ตั้งแต่มีการจับปลาน้ำจืดมาสามารถจับปลาน้ำจืดที่มีขนาดใหญ่ใกล้เคียงกับแหล่งน้ำธรรมชาติได้เป็นส่วนใหญ่ ชาวบ้านจึงเห็นว่าการนำพันธุ์ปลาน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำมาเพาะขยายพันธุ์น่าจะเป็นโอกาสที่จะทำให้มีผลผลิตทดแทนส่วนที่ถูกรับไปได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนอกจากมีประโยชน์ให้มีผลผลิตทดแทนแล้วยังสามารถพัฒนาให้อ่างเก็บน้ำมีชื่อเสียง ให้ประชาชนทราบว่าอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดเป็นแหล่งเพาะขยายพันธุ์ปลาน้ำจืดที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งจะมีผลดีต่อการท่องเที่ยวตามมาได้

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ

N = 241

ทัศนคติ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
- อ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดเป็นแหล่งน้ำที่เหมาะสมต่อการอนุรักษ์พ่อแม่พันธุ์ปลาบึกไม่ให้ สูญพันธุ์	67 (27.80%)	153 (63.50%)	19 (7.90%)	2 (1.00%)	-
- ปลาบึกเป็นปลาที่สามารถบอกความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในอ่างเก็บน้ำได้ ระดับหนึ่ง	41 (17.00%)	104 (43.20%)	79 (32.80%)	16 (6.60%)	1 (0.40%)
- การประมงปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเป็นการอนุรักษ์มากกว่าทำลายให้หมดไป	47 (19.50%)	178 (73.90%)	14 (5.80%)	2 (0.80%)	-
- ปัจจุบันปลาบึกในธรรมชาติลดลงมากทำให้ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำต้องควบคุมโดยการ ออกกฎหมายควบคุมอย่างเข้มงวด	90 (37.30%)	133 (55.20%)	10 (4.10%)	5 (2.10%)	3 (1.20%)
- ปัจจุบันสามารถเพาะขยายพันธุ์ปลาบึกได้แพร่หลายเหมือนปลาชนิดอื่นๆ แล้ว การอนุรักษ์จึงเป็นสิ่งไม่จำเป็น	1 (0.40%)	31 (12.90%)	49 (20.30%)	112 (46.50%)	48 (19.90%)
- หน้าที่และความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ปลาบึกเป็นของกรมประมงเท่านั้น อุทยานแห่งชาติ และชาวบ้านไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง	36 (14.90%)	108 (44.80%)	49 (20.30%)	37 (15.40%)	11 (4.60%)
- การขาดความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับอุทยานแห่งชาติ จะส่งผลให้การอนุรักษ์ ปลาบึกไม่ประสบความสำเร็จ	23 (9.50%)	140 (58.10%)	63 (26.10%)	9 (3.70%)	6 (2.50%)
- การรวบรวมสถิติของปลาบึกที่จับได้ต่ออุทยานแห่งชาติและประมงเป็นส่วน สำคัญในการวางแผนอนุรักษ์ปลาบึกได้	86 (35.70%)	115 (47.70%)	38 (15.80%)	2 (0.80%)	-
- การสนับสนุนการศึกษาการเพาะขยายพันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำมีส่วนช่วยลดการ เสี่ยงต่อการใกล้สูญพันธุ์	80 (33.20%)	118 (49.00%)	42 (17.40%)	1 (0.40%)	-

3.3 การให้คุณค่าต่อปลาบึก

การศึกษาถึงการให้คุณค่าของชุมชนต่อปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาจากระดับความรู้สึกนึกคิด ที่ประกอบด้วย การให้คุณค่า 2 ด้าน คือ 1. ด้านเศรษฐกิจและการบริโภค จำนวน 6 ข้อ และ 2. ด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย จำนวน 7 ข้อ เพื่อให้ทราบถึงระดับการให้คุณค่า และเพื่อหาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการให้คุณค่าต่อปลาบึก เช่น ปัจจัยส่วนบุคคลเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยการรับรู้ข่าวสาร ตลอดจนทัศนคติของชาวประมงและชาวบ้าน บริเวณอ่างเก็บน้ำ โดยให้เลือกรับตอบ 5 ระดับ ด้วยกันคือ “มากที่สุด” “มาก” “ปานกลาง” “น้อย” และ “น้อยที่สุด” โดยให้คะแนน 5, 4, 3, 2, 1 คะแนนตามลำดับ

ผลการศึกษา แบ่งตามรายละเอียดของการให้คุณค่าด้านต่าง ๆ (ตารางที่ 7) ได้ดังนี้

3.3.1 การให้คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจและการบริโภค จากการทดสอบความเชื่อมั่นพบว่าข้อความที่ทำให้มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.74 ประกอบด้วยข้อความที่ 1, 2, 3 และ 6 จึงได้นำเสนอเฉพาะ 4 ประเด็นนี้ ในการศึกษา ผลการศึกษาข้อมูลของการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภค ของชาวบ้าน บริเวณเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล ซึ่งให้เห็นว่า

จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 66.40 และ 13.70 ให้คุณค่ามากและมากที่สุดว่า การปล่อยปลาบึกลงในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดต่อเนื่องทุกปีจะก่อให้เกิดผลดีกับการประมงในอ่างเก็บน้ำตลอดไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในปัจจุบันชาวบ้านยังคงเห็นว่าผลผลิตของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำยังไม่เพียงพอและต่อเนื่อง เพราะต้องพึ่งพาการนำเข้าจากทางหน่วยงานรัฐที่ยังไม่แน่นอนทั้งปริมาณและจำนวนครั้ง/ปี ทำให้การจับปลาบึกทุกวันนี้มีโอกาสหมดไปได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับหากมีการปล่อยที่ต่อเนื่องจะสร้างความเชื่อมั่นถึงปริมาณปลาบึกที่มีทดแทนอยู่ตลอดเวลา และจะมีส่วนให้ชาวประมงส่วนใหญ่ซึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้น้อยและไม่ต่อเนื่องมีโอกาสจับปลาบึกเพื่อสร้างรายได้ ยกฐานะทางเศรษฐกิจให้ดียิ่งขึ้นได้ แต่ในปัจจุบันการปล่อยปลาบึกยังคงไม่สามารถทำให้ชาวบ้านเชื่อมั่นว่าจะมีปลาบึกอยู่ในอ่างเก็บน้ำตลอดไป จึงทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงให้คุณค่าในด้านนี้ระดับมากและมากที่สุดอยู่

ในส่วนของการพัฒนาการศึกษาชีวประวัติของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเป็นสิ่งแรกที่ควรศึกษาเพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยงเชิงพาณิชย์ มีกลุ่มตัวอย่างที่ให้คุณค่ามากและมากที่สุดเพียงร้อยละ 42.30 และ 9.50 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ข้อมูลผลผลิตปลาบึกที่สามารถจับได้ในอ่างเก็บน้ำ สนับสนุนให้ชาวบ้านเห็นว่าอ่างเก็บน้ำ มีศักยภาพในการผลิตพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ปลาบึกสูงและมีโอกาสนำมาเพาะขยายพันธุ์และพัฒนาให้เป็นแหล่งผลิตพันธุ์ปลาบึกเชิงพาณิชย์ได้ในอนาคต ซึ่งจะทำให้อุตสาหกรรมปลาบึกอยู่กับอ่างเก็บน้ำตลอดไป แต่ปัจจุบันยังขาดการศึกษาชีวประวัติที่จะนำมาถึงการเพาะขยายพันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำอย่างจริงจังจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งทางชาวประมงที่เกี่ยวข้อง โดยตรงก็ยังคงขาดข้อมูลข่าวสาร และการ

สนับสนุนความรู้ความเข้าใจที่จะให้มีส่วนร่วมในการศึกษาปลาบึกที่ชัดเจน จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงให้คุณค่าในด้านนี้ระดับมากและมากที่สุดอยู่

สำหรับการสอบถามด้านการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 47.30 และ 12.90 ให้คุณค่าน้อยและน้อยที่สุด ว่าการท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำส่วนใหญ่มาจากความต้องการชมปลาบึก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชาวบ้านเห็นว่าสิ่งที่ดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำส่วนใหญ่น่าจะมาจากความต้องการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น การชมทิวทัศน์ตามธรรมชาติที่สวยงาม การทำกิจกรรมนันทนาการ การเล่นกีฬาทางน้ำ การค้างแรมในเรือนแพกลางน้ำ ซึ่งการพักผ่อนจากการทำกิจกรรมเหล่านี้น่าจะเป็นสิ่งที่ดึงดูดการท่องเที่ยวมากกว่า ประกอบกับปลาบึกเป็นสัตว์น้ำที่อยู่ในน้ำที่มีพื้นที่กว้างขวางจึงทำให้ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ง่ายนอกจากชาวประมงที่ทำการประมงอยู่เป็นประจำทุกวันเท่านั้น จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้คุณค่าในระดับน้อยและน้อยที่สุดกับประเด็นนี้

ส่วนข้อมูลด้านการบริโภค กลุ่มตัวอย่างให้คุณค่าใกล้เคียงกันในระดับมาก มากที่สุด ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุดร้อยละ 23.20 10.00 33.20 29.00 และ 4.60 ตามลำดับว่าปลาบึกเป็นสัตว์น้ำที่มีรสชาติดีและมีคุณค่าทางโภชนาการจึงควรกระตุ้นให้มีผู้นิยมบริโภคแพร่หลาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านบริเวณอ่างเก็บน้ำอาจเห็นว่าการบริโภคสัตว์น้ำยังมีทางเลือกอีกมากเพราะปลาหรือสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ ก็สามารถหาได้ง่าย ราคาถูกกว่าและมีรสชาติและคุณค่าทางโภชนาการไม่แตกต่างกับปลาบึก และที่สำคัญเนื้อปลาบึกก็มีราคาสูงกว่าสัตว์น้ำหรือปลาชนิดอื่น ๆ มากเพราะเป็นปลาที่หายาก ซึ่งน่าจะเหมาะสมกับผู้ที่มียาได้สูงเท่านั้น เพราะชาวบ้านจะสังเกตปลาบึกที่จับได้ส่วนใหญ่จะถูกส่งไปขายให้กับร้านอาหารหรือภัตตาคารใหญ่ ๆ ในตัวเมืองเชียงใหม่เท่านั้น ซึ่งเมื่อเข้าร้านอาหารหรือภัตตาคารจะเป็นการเพิ่มมูลค่าของเนื้อปลาบึกให้เหมาะสมกับผู้ที่มีรายได้สูงเท่านั้น จากเหตุผลนี้จึงทำให้ชาวบ้านไม่ได้สนใจและให้ความสำคัญกับรสชาติและคุณค่าด้านการบริโภคและคุณค่าทางโภชนาการจากเนื้อปลาบึก จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงให้คุณค่าในด้านนี้ในระดับใกล้เคียงกันเพราะขึ้นอยู่กับความพอใจที่จะบริโภคตามภาวะเศรษฐกิจของแต่ละคน

3.3.2 การให้คุณค่าทางด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย จากการทดสอบความเชื่อมั่นพบว่าข้อความที่ทำให้ได้ความเชื่อมั่น 0.70 ประกอบด้วย ข้อความที่ 1, 2, 4, 5 และ 7 จึงได้นำเสนอเฉพาะ 5 ประเด็นนี้ในการศึกษา ผลการศึกษาข้อมูลของการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยของชาวบ้านบริเวณเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล ชี้ให้เห็นว่า

ในด้านการอนุรักษ์และการศึกษาวิจัย กลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 61.40 และ 13.30 ให้คุณค่ามากและมากที่สุดว่าพันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเป็นแหล่งสำคัญในการหาความรู้ การศึกษาพฤติกรรม การทดลองเพาะขยายพันธุ์ เพื่อเพิ่มจำนวนและลดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก โดยวัตถุ

ประสงค์แล้วชาวบ้านเข้าใจว่าที่ทางหน่วยงานรัฐนำปลาบึกมาปล่อยก็เพื่อที่จะอนุรักษ์พันธุ์ไว้รวมทั้งทำการศึกษาไปพร้อม ๆ กัน แต่ในปัจจุบันยังไม่มี การสนับสนุนให้มีการศึกษาชีวประวัติของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ เช่น จำนวนที่ปล่อย อัตราการรอด การเจริญเติบโต การอพยพ อายุ การสืบพันธุ์ และอื่น ๆ อย่างจริงจัง จึงทำให้ชาวบ้านยังไม่เข้าใจถึงเป้าหมายทางการศึกษาที่ชัดเจน ประกอบกับบ่อยครั้งมีความขัดแย้งผลประโยชน์ เกี่ยวกับปลาบึกทำให้ขาดความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนที่จะประสานการให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ความเข้าใจ จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงให้คุณค่าและความสำคัญที่จะศึกษาการนำพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ปลาบึกมาเพาะขยายพันธุ์อยู่มากเพื่อที่จะให้เกิดการศึกษาอย่างเป็นระบบซึ่งจะทำให้การอนุรักษ์เป็นระเบียบแบบแผนยิ่งขึ้น

สำหรับการให้คุณค่าในด้านข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับปลาบึกเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชาวประมงตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ปลาบึกนั้นกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 51.00 และ 4.10 ให้คุณค่ามากและมากที่สุด และการให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ร่วมกันระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นควรกระทำอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 67.20 และ 7.10 ให้คุณค่ามากและมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การให้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปลาบึกยังมีน้อย เพราะยังขาดการติดต่อสื่อสารระหว่างรัฐกับชุมชนเนื่องมาจากความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากปลาบึกบ่อยครั้ง ซึ่งก็มีผลให้ชาวบ้านไม่ได้ให้ความสนใจที่จะเข้ารับการอบรมเพื่อรับรู้ข่าวสารและร่วมมือกับทางหน่วยงานของรัฐ จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงให้คุณค่ามากและมากที่สุดว่าควรทำความเข้าใจโดยการสร้างผู้นำและให้ข้อมูลข่าวสาร การอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับชาวบ้านเพื่อที่จะนำมาสู่การตกลงการใช้ประโยชน์จากปลาบึกให้เหมาะสม มากยิ่งขึ้น

ส่วนการให้คุณค่าด้านสังคม กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 40.70 และ 9.50 ให้คุณค่าน้อยและน้อยที่สุดว่าเมื่อปลาบึกเข้าสู่อ่างเก็บน้ำ ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่ออนุรักษ์ปลาบึก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในปัจจุบัน กลุ่มชาวประมงยังคงไม่มีการรวมกลุ่มกิจกรรมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำรวมทั้งปลาบึกที่ชัดเจนภายในกลุ่ม ประกอบกับยังขาดผู้นำกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ที่จะเป็นผู้นำในการประสานงานเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ร่วมกับหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้คุณค่าน้อยและน้อยที่สุดกับประเด็นนี้

ส่วนกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 40.70 ให้คุณค่าปานกลางว่าปลาบึกเป็นสัญลักษณ์ของอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความเห็นถึงสัญลักษณ์ของอ่างเก็บน้ำว่า หากกล่าวถึงอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด ส่วนใหญ่ประชาชนน่าจะนึกถึงว่าเป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อการเกษตร การผลิตกระแสไฟฟ้าและการท่องเที่ยวมากกว่า แต่ก็มีย่านท่องเที่ยวอีกจำนวนมากที่มักจะสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับผลผลิตปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงให้คุณค่าปานกลางว่าปลาบึกก็มีส่วนสร้างชื่อเสียงให้กับอ่างเก็บน้ำเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการให้คุณค่าในด้านเศรษฐกิจและการบริการบริโภคกับการอนุรักษ์สังคมและการศึกษาวิจัย N = 241

การให้คุณค่า	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านเศรษฐกิจและการบริโภค					
- การพัฒนาการศึกษาชีวิตประจำวันของพลานามัยในเบื้องต้นที่ควรศึกษาเพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยงเชิงพาณิชย์	23 (9.50%)	102 (42.30%)	99 (41.10%)	16 (6.60%)	1 (0.40%)
- การท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการชมปลาบึก	5 (2.10%)	18 (7.50%)	73 (30.30%)	114 (47.30%)	31 (12.90%)
- การปล่อยปลาบึกลงในอ่างเก็บน้ำต่อเนื่องทุกปีจะทำให้เกิดผลดีกับการประมงในอ่างเก็บน้ำตลอดไป	33 (13.70%)	160 (66.40%)	45 (18.70%)	3 (1.20%)	-
- ปลาบึกเป็นสัตว์น้ำที่มีรสชาติดีและมีคุณค่าทางโภชนาการจึงควรกระตุ้นให้มีผู้นิยมบริโภคแพร่หลาย	24 (10.00%)	56 (23.20%)	80 (33.20%)	70 (29.00%)	11 (4.60%)

ตารางที่ 7 (ต่อ) จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการให้คุณค่าในด้านเศรษฐกิจและการบริโภคกับการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย N=241

การให้คุณค่า	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย					
- พันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเป็นแหล่งสำคัญในการหาความรู้ การศึกษาพฤติกรรม การทดลองเพาะขยายพันธุ์ เพื่อเพิ่มจำนวนลดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์	32 (13.30%)	148 (61.40%)	48 (19.90%)	11 (4.60%)	2 (0.80%)
- เมื่อปลาบึกเข้าสู่ระบบนิเวศอ่างเก็บน้ำส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์	2 (0.80%)	27 (11.20%)	91 (37.80%)	98 (40.70%)	23 (9.50%)
- การให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ร่วมกันระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นควรกระทำอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ	17 (7.10%)	162 (67.20%)	51 (21.20%)	11 (4.60%)	-
- ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับปลาบึกเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชาวประมงตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ปลาบึก	10 (4.10%)	123 (51.00%)	98 (40.70%)	10 (4.10%)	-
- ปลาบึกเป็นสัญลักษณ์ของอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด	12 (5.00%)	63 (26.10%)	98 (40.70%)	49 (20.30%)	19 (7.90%)

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐานเพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติและการให้คุณค่าต่อปลาบึก

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ คือ 1. ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม 2. ปัจจัยการรับรู้ข่าวสาร และ 3. ปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมง รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึก กับทัศนคติในการอนุรักษ์และการให้คุณค่าต่อปลาบึก ในด้านต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ทดสอบความสัมพันธ์ได้แก่

4.1 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient (r)) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ อายุ ระยะเวลาที่อาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ และปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมง รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึก กับทัศนคติและการให้คุณค่าต่อปลาบึก

4.2 สถิติไคสแควร์ (Chi - square test) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ภูมิลำเนา อาชีพ สถานภาพทางสังคม ความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำ และปัจจัยการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ กับทัศนคติและการให้คุณค่าต่อปลาบึก โดยได้ทำการเปลี่ยนระดับทัศนคติจาก 5 ระดับ เป็น 2 ระดับคือ ทัศนคติในเชิงบวกและเชิงลบ ส่วนการให้คุณค่าต่อปลาบึกเปลี่ยนจาก 5 ระดับ เป็น 2 ระดับคือ ให้คุณค่ามากและน้อย

4.1 การทดสอบความสัมพันธ์โดยวิธีของเพียร์สัน

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก (ตารางที่ 8) พบว่า

ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพแตกต่างกัน จะมีผลให้มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ที่แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่า $r = 0.184^{**}$ และ 0.181^{**} ($P < 0.01$) ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่า ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์มากจะมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการอนุรักษ์ปลาบึกมากกว่าชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์น้อยกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์มากมีแนวโน้มที่จะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสถานะของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำว่า ในปัจจุบันปลาบึกในแหล่งน้ำต้องพึ่งพาการนำเข้าเฉพาะหน่วยงานรัฐเท่านั้นและยังไม่มีผลผลิตทดแทนอย่างต่อเนื่อง ถ้าหากไม่มีการอนุรักษ์ก็อาจหมดไปจากอ่างเก็บน้ำได้ ประกอบกับยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับปลาบึกทั้งในด้าน ปริมาณการปล่อย อัตราการรอด การสืบพันธุ์ แนวทางการดำเนินการศึกษาของทางรัฐ และแนวทางปฏิบัติในการอนุรักษ์ที่ชัดเจน จึงทำให้ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์มากยังคงเห็นความจำเป็นว่าควรเก็บรวบรวมข้อมูลและมีการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดใช้การประโยชน์จากปลาบึกควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ที่เหมาะสมก่อน

จากสาเหตุนี้จึงอาจทำให้ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพมาก มีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่มีอายุและประสบการณ์น้อย

ส่วนชาวบ้านที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำแตกต่างกัน พบว่า มีผลให้มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่า $r = 0.147^*$ ($P < 0.05$) ซึ่งหมายความว่า ชาวบ้านที่อยู่อาศัยในชุมชนบริเวณอ่างเก็บน้ำเป็นเวลานานจะมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการอนุรักษ์ปลาบึกมากกว่าผู้ที่มีระยะเวลาอาศัยน้อยกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่อยู่อาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำเป็นเวลานานได้เห็นประโยชน์ และบทบาทของปลาบึกต่อการเสริมสร้างรายได้แก่ชาวบ้านบริเวณอ่างเก็บน้ำ ทั้งทางด้านการประมงและมีส่วนสร้างชื่อเสียงดึงดูดให้มีการท่องเที่ยว ซึ่งหากมีการใช้ประโยชน์จากปลาบึกที่มีจำนวนจำกัดควบคู่ไปกับอนุรักษ์ที่เหมาะสมจะสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้ยั่งยืนยาวนานกว่านี้ จากเหตุผลนี้จึงทำให้ผู้ที่อาศัยนานมีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่มีระยะเวลาอาศัยน้อยกว่า

สำหรับชาวบ้านที่ให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคแตกต่างกัน พบว่ามีผลต่อทัศนคติต่อการอนุรักษ์แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่า $r = 0.319^{**}$ ($P < 0.01$) ซึ่งหมายความว่า ชาวบ้านที่ให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคมากจะมีทัศนคติเชิงบวกมากกว่าผู้ที่ให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่ให้คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจมากจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากปลาบึกมากที่สุด หากมีการศึกษาและพัฒนาความรู้และมีการตกลงผลประโยชน์ที่เหมาะสมเกี่ยวกับปลาบึกเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและเพื่อการอนุรักษ์ จากเหตุผลนี้จึงทำให้มีทัศนคติในการอนุรักษ์เชิงบวกมากกว่าผู้ที่ให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคน้อยกว่า

ส่วนปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ และปัจจัยการให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย ที่แตกต่างกัน พบว่า ไม่มีผลให้มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ที่แตกต่างกัน โดยแทบจะไม่มีความสัมพันธ์และไม่มีความสำคัญทางสถิติ มีค่า $r = -0.024$ และ 0.021 ($P > 0.05$)

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ และปัจจัยการให้คุณค่าต่อปลาบึก กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก

N = 241

ปัจจัยต่าง ๆ	ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก	ระดับความสัมพันธ์
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)		
1. ส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม		
- อายุ	0.184**	ทางบวกและต่ำ
P = 0.004** F = 1.053		

ตารางที่ 8 (ต่อ) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ และปัจจัยการให้คุณค่าต่อปลาบึก กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก N = 241

ปัจจัยต่าง ๆ	ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก	ระดับความสัมพันธ์
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)		
- ระยะเวลาที่อยู่อาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำ P = 0.023* F = 1.090	0.147*	ทางบวกและต่ำ
- ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ P = 0.005** F = 1.187	0.181**	ทางบวกและต่ำ
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ P = 0.715 F = 3.244	- 0.024	ทางลบและแทบ ไม่มีความสัมพันธ์
3. การให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภค P = 0.000** F = 3.244	0.319**	ทางบวกและปานกลาง
การให้คุณค่าด้านอนุรักษ์ สังคมและการวิจัย P = 0.060 F = 0.989	0.121	ทางบวกและต่ำ

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ กับ การให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภค (ตารางที่ 9) พบว่า ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพแตกต่างกัน จะมีผลต่อการให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคที่แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่า $r = -0.181^{**}$ และ -0.195^{**} ($P < 0.01$) ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่า ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์มากจะให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคน้อยกว่าผู้ที่มีอายุและประสบการณ์น้อยกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์มากอาจเห็นว่า การจับปลาบึกจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยที่ส่วนใหญ่ชาวบ้านยังไม่พร้อม เช่น ปัจจัยทางด้านเวลา แหล่งเงินทุน และมีความเสี่ยงต่อการขาดทุนสูง ซึ่งหากเทียบกับการหารายได้จากการรับจ้าง หรือการประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ ยังมีโอกาสได้รับรายได้ที่แน่นอนกว่า ประกอบกับยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำอย่างต่อเนื่องที่จะทำให้ชาวบ้านมั่นใจว่าจะมีปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเพียงพอต่อการประมงจากเหตุผลนี้จึงทำให้ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์มากให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภคน้อยกว่าผู้ที่มีอายุและประสบการณ์น้อยกว่า

สำหรับ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนบริเวณอ่างเก็บน้ำและปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ ที่แตกต่างกันพบว่าไม่มีผลให้มีการให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคที่แตกต่างกัน โดยแทบจะไม่มีความสัมพันธ์และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่า $r = -0.072$ และ 0.056 ตามลำดับ ($P > 0.05$)

ตารางที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ กับการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภค N = 241

ปัจจัยต่าง ๆ	การให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภค	ระดับความสัมพันธ์
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)		
1. ส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม		
- อายุ	- 0.181**	ทางลบและต่ำ
P = 0.005** F = 1.298		
- ระยะเวลาที่อยู่อาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำ	- 0.072	ทางลบและแทบไม่มีความสัมพันธ์
P = 0.262 F = 1.450		
- ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ	- 0.195**	ทางลบและต่ำ
P = 0.002** F = 1.285		
2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ	0.056	ทางบวกและแทบไม่มีความสัมพันธ์
P = 0.384 F = 1.285		

หมายเหตุ **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ กับการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย (ตารางที่ 10) พบว่า

ชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพแตกต่างกัน จะมีผลให้มีการให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยที่แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่า $r = -0.164^*$ ($P < 0.05$) ซึ่งหมายความว่า ชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพน้อยจะให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยมากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพมากกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่มีประสบการณ์มากยังคงเห็นว่า การศึกษาวิจัย การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ แก่ชาวประมงและชาวบ้านให้มีส่วนในการอนุรักษ์ปลาบึกยังมีน้อยและไม่สม่ำเสมอ จึงทำให้ชาวประมงและชาวบ้านยังไม่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ที่ชัดเจน ส่งผลทำให้ผู้ที่ที่มีประสบการณ์มากยังคงให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและ

การศึกษาวิจัยน้อย ซึ่งหากมีการประชาสัมพันธ์ และการอบรมให้ความเข้าใจที่ชัดเจนต่อเนื่อง อาจทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญทางด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยมากขึ้น

สำหรับอายุ ระยะเวลาที่อาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำ และปัจจัยความรู้ความเข้าใจในเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ ที่แตกต่างกัน พบว่า ไม่มีผลให้มีการให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยที่แตกต่างกัน โดยแทบจะไม่มีความสัมพันธ์ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่า $r = 0.024, 0.057$ และ -0.056 ตามลำดับ ($P > 0.05$)

ตารางที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ กับการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย

N = 241

ปัจจัยต่าง ๆ	การให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย	ระดับความสัมพันธ์
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)		
1. ส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม		
- อายุ	0.024	ทางบวกและแทบไม่มีความสัมพันธ์
P = 0.710 F = 1.422		
- ระยะเวลาที่อยู่อาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำ	0.057	ทางบวกและแทบไม่มีความสัมพันธ์
P = 0.374 F = 1.032		
- ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ	-0.164*	ทางลบและต่ำ
P = 0.011* F = 1.209		
2. ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ฯ		
	-0.056	ทางลบและแทบไม่มีความสัมพันธ์
P = 0.387 F = 1.558		

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.2 การทดสอบความสัมพันธ์โดยวิธีไคสแควร์

สำหรับการทดสอบความสัมพันธ์โดยวิธีการทดสอบไคร์สแควร์ ได้ทำการแบ่งเป็นทัศนคติออกเป็นเชิงบวกและลบ จากการแบ่งคะแนนรวมของแต่ละตัวอย่างตามมัธยฐาน พบว่า คะแนนรวมทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึกมีมัธยฐาน (Median) เท่ากับ 34 คะแนน ค่าเฉลี่ย 34.49 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.20 และคะแนนสูงสุด – ต่ำสุด เท่ากับ 44 – 26 คะแนน สำหรับการแบ่งทัศนคติเชิงบวกและลบใช้มัธยฐานในการแบ่ง โดยผู้ที่มีคะแนนรวมมากกว่ามัธยฐานจะมีทัศนคติในเชิงบวก ส่วนผู้ที่มีคะแนนรวมน้อยกว่ามัธยฐานจะมีทัศนคติในเชิงลบ

สำหรับการแบ่งการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภคกับด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย ได้ทำการแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือการให้คุณค่ามากและน้อย จากการแบ่งคะแนนรวมของแต่ละตัวอย่างตามการให้คุณค่าด้านต่าง ๆ พบว่า คะแนนรวมการให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคมีมัธยฐาน (Median) เท่ากับ 13 คะแนน ค่าเฉลี่ย 12.90 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.98 และคะแนนสูงสุด - ต่ำสุด เท่ากับ 20 - 9 คะแนน ส่วนคะแนนรวมการให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยมีมัธยฐาน (Median) เท่ากับ 17 คะแนน ค่าเฉลี่ย 16.67 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.10 และคะแนนสูงสุด - ต่ำสุด เท่ากับ 22 - 12 คะแนน สำหรับการแบ่งการให้คุณค่าในระดับมากและน้อยใช้มัธยฐานในการแบ่ง โดยผู้ที่มีคะแนนรวมการให้คุณค่ามากกว่ามัธยฐานจะให้คุณค่ามาก ส่วนผู้ที่มีคะแนนร่วมน้อยกว่ามัธยฐานจะให้ค่าน้อย

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม และ ปัจจัยการรับรู้ข่าวสาร กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก โดยวิธีไคสแควร์ (ตารางที่ 11) พบว่า

ชาวบ้านที่มีอาชีพแตกต่างกันจะมีผลให้มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ที่แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่า $\Phi = 0.261^{**}$ ($P < 0.01$) ซึ่งหมายความว่า ผู้ที่มีอาชีพประมงจะมีทัศนคติในเชิงบวกน้อยกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวประมงและหน่วยงานรัฐในพื้นที่มักมีความขัดแย้งเกี่ยวกับผลประโยชน์ในการจับปลาบึกบ่อยครั้ง เพราะชาวประมงยังคงเห็นว่า การจัดการรวมทั้งมาตรการอนุรักษ์ปลาบึกในแหล่งน้ำยังไม่ชัดเจน เหมาะสมและเป็นธรรมกับชาวประมงที่จับปลาบึก ประกอบกับทางหน่วยงานรัฐไม่ได้ให้โอกาสกับชาวประมงในการร่วมเสนอความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์เชิงอนุรักษ์จากปลาบึก รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ การถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากปลาบึกในเชิงอนุรักษ์แก่ชาวประมงก็ยังไม่ชัดเจน จากเหตุผลนี้จึงทำให้ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงมีทัศนคติในเชิงบวกน้อยกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ซึ่งหากมีการประสานงาน ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและให้ชาวประมงที่จับปลาบึกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น และมีการจัดฝึกอบรมที่ต่อเนื่องจะทำให้การตกลงผลประโยชน์เหมาะสมและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรัฐและชาวบ้านมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาชีวประวัติเพื่อการอนุรักษ์ปลาบึกมีบทบาทและองค์ความรู้เพิ่มมากขึ้น

ส่วนชาวบ้านที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในอ่างเก็บแตกต่างกัน จะมีผลให้มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ที่แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่า $\Phi = -0.297^{**}$ ($P < 0.01$) ซึ่งหมายความว่า ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องน้อยจะมีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าชาวบ้านที่เกี่ยวข้องมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำน้อยอาจเห็นว่า ชาวประมงในอ่างเก็บน้ำส่วนใหญ่มุ่งเน้นการจับปลาบึกเป็นหลักเพราะเป็นสัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำที่สามารถสร้างรายได้สูงกว่าสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ มาก เพราะการได้รับข้อมูลข่าวสาร ตั้งแต่การปล่อย การดำเนินการศึกษา รวมทั้งสถานการณ์และการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำมีน้อย จึงทำให้เห็นว่าหากไม่

มีการอนุรักษ์ปลาบึกก็มีโอกาสที่จะหมดไปอย่างรวดเร็วได้ ซึ่งทำให้ชาวบ้านที่มีความเกี่ยวข้องน้อยมีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำมาก

ตารางที่ 11 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยการรับรู้ข่าวสารกับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก N = 241

ตัวแปร	ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก			
	บวก	ลบ	รวม	
ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม				
1. ระดับการศึกษา	ป.4	48.40 (103)	51.60 (119)	100 (213)
	สูงกว่า ป.4	53.60 (15)	46.40 (13)	100 (28)
Phi = 0.033 $\chi^2 = 0.269$ P = 0.604 ^{ns}				
2. รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 4,000 บาท	45.50 (80)	54.50 (96)	100 (176)
	สูงกว่า 4,000 บาท	58.50 (38)	41.50 (27)	100 (65)
Phi = 0.115 $\chi^2 = 3.214$ P = 0.073 ^{ns}				
3. ภูมิลำเนา	บริเวณอ่างเก็บน้ำ	48.80 (105)	51.20 (110)	100 (215)
	อื่นๆ	50.00 (13)	50.00 (13)	100 (26)
Phi = 0.007 $\chi^2 = 0.013$ P = 0.911 ^{ns}				
4. อาชีพ	ประมง	36.90 (48)	63.10 (82)	100 (130)
	อื่นๆ	63.10 (70)	36.90 (41)	100 (111)
Phi = 0.261** $\chi^2 = 16.372$ P = 0.000**				
5. สถานภาพทางสังคม	ราษฎรทั่วไป	49.40 (115)	50.60 (118)	100 (233)
	มีตำแหน่งทางสังคม	37.50 (3)	62.50 (5)	100 (8)
Phi = -0.042 $\chi^2 = 0.435$ P = 0.779 ^{ns}				
6. ความเกี่ยวข้องกัอ่างเก็บน้ำ				
	มาก	31.70 (32)	68.30 (69)	100 (101)
	น้อย	61.40 (86)	38.60 (54)	100 (140)
Phi = -0.297 $\chi^2 = 20.774$ P = 0.000**				

ตารางที่ 11 (ต่อ) ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจัยการรับรู้ข่าวสารกับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก N = 241

ตัวแปร	ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก			
	บวก	ลบ	รวม	
ปัจจัยการได้รับข่าวสาร				
1. การได้รับข่าวสาร	มาก	64.80 (68)	35.20 (37)	100 (105)
	น้อย	51.50 (70)	48.50 (66)	100 (136)
Phi = -0.060 $\chi^2 = 0.870$ P = 0.351 ^{ns}				
2. การฝึกอบรม	เคย	43.60 (51)	56.40 (66)	100 (117)
	ไม่เคย	54.00 (67)	46.00 (57)	100 (124)
Phi = 0.104 $\chi^2 = 2.627$ P = 0.105 ^{ns}				
3. การรับรู้ถึงจำนวนปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ	ทราบ	46.30 (38)	53.70 (44)	100 (82)
	ไม่ทราบ	50.30 (80)	49.70 (79)	100 (159)
Phi = 0.038 $\chi^2 = 0.342$ P = 0.559 ^{ns}				
4. การรับรู้ถึงระยะเวลาที่ปลาบึกอยู่ในอ่างเก็บน้ำ	ทราบ	39.00 (23)	61.00 (36)	100 (59)
	ไม่ทราบ	52.20 (95)	47.80 (87)	100 (182)
Phi = 0.114 $\chi^2 = 3.114$ P = 0.078 ^{ns}				

หมายเหตุ ^{ns} = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ, **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยการรับรู้ข่าวสาร กับการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภค (ตารางที่ 12) พบว่า

ชาวบ้านที่มีอาชีพแตกต่างกันจะผลให้การให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคที่แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่า Phi = - 0.183** (P < 0.01) ซึ่งหมายความว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงจะให้คุณค่าในระดับมากน้อยกว่าอาชีพอื่น ทั้งนี้

อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงเป็นผู้ที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ว่าปลาบึกในอ่างเก็บน้ำยังไม่มีปริมาณที่เพียงพอต่อการทำการประมง และการจับปลาบึกจะต้องใช้เงินลงทุนและมีความเสี่ยงสูง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จึงทำให้ชาวประมงส่วนใหญ่ไม่กล้าลงทุนจับปลาบึก จึงทำให้ชาวประมงส่วนใหญ่ยังให้คุณค่าน้อยกว่าปลาบึกเป็นปลาที่มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการบริโภคต่ออาชีพของตนเอง

ส่วนชาวบ้านที่มีการรับรู้ถึงจำนวนปลาบึกในอ่างเก็บน้ำที่แตกต่างกัน จะมีผลให้มีการให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคที่แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่า $\Phi = 0.149^*$ ($P < 0.05$) ซึ่งหมายความว่า ผู้ที่ทราบจำนวนปลาบึกจะให้คุณค่าในระดับมากกว่าผู้ที่ไม่ทราบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่ทราบจำนวนปลาบึกจะสามารถนำข้อมูลมาได้พิจารณาเพื่อออกมาตรการ หรือกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชาวประมงได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่องกับจำนวนที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นการประเมินถึงสถานะของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำว่าควรที่จะจัดการอย่างไรเพื่อที่จะให้มีประโยชน์ต่อเนื่องยาวนานที่ดีทางหนึ่ง จากเหตุผลนี้จึงทำให้ชาวบ้านที่ทราบจำนวนปลาบึกให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคในระดับมากกว่าชาวบ้านที่ไม่ทราบ

ตารางที่ 12 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยการรับรู้ข่าวสารกับการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภค

N = 241

ตัวแปร	การให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภค			
	มาก	น้อย	รวม	
ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม				
1. ระดับการศึกษา	ป.4	39.40 (84)	60.60 (129)	100 (213)
	สูงกว่า ป.4	42.90 (12)	57.10 (16)	100 (28)
$\Phi = -0.022 \quad \chi^2 = 0.121 \quad P = 0.728^{ns}$				
2. รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 4,000 บาท	36.90 (65)	63.10 (111)	100 (176)
	สูงกว่า 4,000 บาท	47.70 (31)	52.30 (34)	100 (65)
$\Phi = -0.098 \quad \chi^2 = 2.293 \quad P = 0.130^{ns}$				
3. ภูมิลำเนา	บริเวณอ่างเก็บน้ำ	39.50 (85)	60.50 (130)	100 (215)
	อื่น ๆ	42.30 (11)	57.70 (15)	100 (26)
$\Phi = -0.018 \quad \chi^2 = 0.074 \quad P = 0.785^{ns}$				

ตารางที่ 12 (ต่อ) ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจัยการรับรู้ข่าวสารกับการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภค

N = 241

ตัวแปร	การให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภค			
	มาก	น้อย	รวม	
4. อาชีพ	ประมง	31.50 (41)	68.50 (89)	100 (130)
	อื่น ๆ	49.50 (55)	50.50 (56)	100 (111)
Phi = -0.183 $\chi^2 = 8.104$ P = 0.004**				
5. สถานภาพทางสังคม รายได้ทั่วไป	มีตำแหน่งทางสังคม	39.10 (91)	60.90 (142)	100 (233)
	ไม่มีตำแหน่งทางสังคม	62.50 (5)	37.50 (3)	100 (8)
Phi = -0.086 $\chi^2 = 1.774$ P = 0.271 ^{ns}				
6. ความเกี่ยวข้องกับอ่างเก็บน้ำ	มาก	36.60 (37)	63.40 (64)	100 (101)
	น้อย	42.10 (59)	57.90 (81)	100 (140)
Phi = 0.056 $\chi^2 = 0.743$ P = 0.389 ^{ns}				
ปัจจัยการได้รับข่าวสาร				
1. การได้รับข่าวสาร	มาก	46.20 (58)	57.40 (78)	100 (136)
	น้อย	36.20 (38)	63.80 (67)	100 (105)
Phi = -0.065 $\chi^2 = 1.031$ P = 0.310 ^{ns}				
2. การฝึกอบรม	เคย	41.90 (49)	58.10 (68)	100 (117)
	ไม่เคย	37.90 (47)	62.10 (77)	100 (124)
Phi = 0.041 $\chi^2 = 0.397$ P = 0.528 ^{ns}				
3. การรับรู้ถึงจำนวนปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ	ทราบ	50.00 (41)	50.00 (41)	100 (82)
	ไม่ทราบ	34.60 (55)	65.40 (104)	100 (159)
Phi = 0.149 $\chi^2 = 5.360$ P = 0.021*				

ตารางที่ 12 (ต่อ) ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจัยการรับรู้ข่าวสารกับการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภค

N = 241

ตัวแปร	การให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภค		
	มาก	น้อย	รวม
4. การรับรู้ถึงระยะเวลาที่ปลาบึกอยู่ในอ่างเก็บน้ำ			
ทราบ	40.70 (24)	59.30 (35)	100 (59)
ไม่ทราบ	39.60 (72)	60.40 (101)	100 (182)
Phi = 0.010 $\chi^2 = 0.023$ P = 0.879 ^{ns}			

หมายเหตุ ^{ns} = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ, * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยการรับรู้ข่าวสาร กับการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย (ตารางที่ 13) พบว่า

ชาวบ้านที่มีอาชีพแตกต่างกัน จะมีผลให้มีการให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยที่แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวกในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่า Phi = 0.172** (P < 0.01) ซึ่งหมายความว่า ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงจะให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยมากกว่าชาวบ้านที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก หากมีการศึกษาอย่างจริงจัง ชาวประมงจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปลาบึกในแหล่งน้ำโดยตรง โดยจะทำให้ชาวประมงมีโอกาสสร้างรายได้จากการจับปลาบึกได้ยาวนานและต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น จึงทำให้ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงส่วนใหญ่จะให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์สังคมและการศึกษาวิจัยมากกว่าอาชีพอื่น ๆ

ตารางที่ 13 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยการรับรู้ข่าวสารกับการให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย

N = 241

ตัวแปร	การให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย			
	มาก	น้อย	รวม	
ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม				
1. ระดับการศึกษา	ป.4	33.30 (71)	66.70 (142)	100 (213)
	สูงกว่า ป.4	39.70 (11)	60.70 (17)	100 (28)
		Phi = -0.040	$\chi^2 = 0.391$	P = 0.532 ^{ns}
2. รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 4,000 บาท	31.80 (56)	68.20 (120)	100 (176)
	สูงกว่า 4,000 บาท	40.00 (26)	60.00 (39)	100 (65)
		Phi = -0.077	$\chi^2 = 1.416$	P = 0.234 ^{ns}
3. ภูมิลำเนา	บริเวณอ่างเก็บน้ำ	34.40 (74)	65.60 (141)	100 (215)
	อื่นๆ	30.80 (8)	69.20 (18)	100 (26)
		Phi = 0.024	$\chi^2 = 0.138$	P = 0.828 ^{ns}
4. อาชีพ	ประมง	41.50 (54)	58.50 (76)	100 (130)
	อื่นๆ	25.20 (28)	74.80 (83)	100 (111)
		Phi = 0.172**	$\chi^2 = 7.098$	P = 0.008**
5. สถานภาพทางสังคม	ราษฎรทั่วไป	33.90 (79)	66.10 (154)	100 (233)
	มีตำแหน่งทางสังคม	37.50 (3)	62.50 (5)	100 (8)
		Phi = -0.014	$\chi^2 = 0.045$	P = 1.000 ^{ns}
6. ความเกี่ยวข้องกับอ่างเก็บน้ำ	มาก	33.60 (47)	66.40 (93)	100 (140)
	น้อย	34.70 (35)	65.30 (66)	100 (101)
		Phi = -0.011	$\chi^2 = 0.031$	P = 0.861 ^{ns}

ตารางที่ 13 (ต่อ) ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยการรับรู้ข่าวสารกับการให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย N = 241

ตัวแปร	การให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย			
	มาก	น้อย	รวม	
ปัจจัยการได้รับข่าวสาร				
1. การได้รับข่าวสาร	มาก	38.20 (52)	61.80 (84)	100 (136)
	น้อย	28.60 (30)	71.40 (75)	100 (105)
Phi = -0.101 $\chi^2 = 2.465$ P = 0.116 ^{ns}				
2. การฝึกอบรม	เคย	35.90 (42)	64.10 (75)	100 (117)
	ไม่เคย	32.30 (40)	67.70 (84)	100 (124)
Phi = 0.038 $\chi^2 = 0.355$ P = 0.551 ^{ns}				
3. การรับรู้ถึงจำนวนปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ	ทราบ	34.10 (28)	65.90 (54)	100 (82)
	ไม่ทราบ	34.00 (54)	66.00 (105)	100 (159)
Phi = 0.002 $\chi^2 = 0.001$ P = 0.977 ^{ns}				
4. การรับรู้ถึงระยะเวลาที่ปลาบึกอยู่ในอ่างเก็บน้ำ	ทราบ	40.70 (24)	59.30 (35)	100 (59)
	ไม่ทราบ	31.90 (58)	68.10 (124)	100 (182)
Phi = 0.080 $\chi^2 = 1.541$ P = 0.215 ^{ns}				

หมายเหตุ ^{ns} = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ, ** = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ส่วนที่ 5 การประมงและการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด

5.1 การทำการประมงในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด

การประมงในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด เป็นการประมงเพื่อการยังชีพและการค้าเป็นส่วนใหญ่ โดยผู้ที่เข้ามาทำการประมงจะใช้เรือประมงที่ขึ้นทะเบียนแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรือขนาด 11 - 12 สอกที่ใช้เครื่องยนต์ขนาด 5.5 - 8 แรงม้า เนื่องจากความสะดวกในการสัญจรและการวางเครื่องมือ

ประมงที่รวดเร็ว ชาวประมงจะเข้ามาทำการประมงเป็นอาชีพเสริมมากกว่าอาชีพหลัก การเข้ามาหาปลาหรือสัตว์น้ำก็จะใช้เครื่องมือง่าย ๆ พื้นฐาน เพื่อหาสัตว์น้ำ อาทิเช่น ข่ายหรืออวนลอยซึ่งเป็นเครื่องมือประมงที่ใช้กันมากที่สุดในอ่างเก็บน้ำโดยมีขนาดตาอวนตั้งแต่ 7 - 18 ซม. ยกเว้นข่ายปลาบึกที่มีขนาดตา 60 ซม. โดยให้เหตุผลว่าใช้งานง่าย สะดวก ประหยัดทั้งเวลาและทุนทรัพย์ ที่สำคัญมีประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำมากกว่าเครื่องมือชนิดอื่น ๆ นอกจากนั้นก็ยังมี ลอบ แห เบ็ดราว เบ็ดปัก คู้ม ซึ่งมีจำนวนน้อย เป็นต้น ชาวประมงจะออกหาปลาตามความต้องการและเวลาว่างของตนโดยส่วนใหญ่จะออกมาวางเครื่องมือประมงเพื่อดักจับปลาในเวลาประมาณ 15.00 – 17.00 น. แล้วทิ้งไว้ในตอนกลางคืน จากนั้นจะมาตรวจเพื่อเก็บในช่วงเช้ามืดของวันถัดไป หากได้ปลาหรือสัตว์น้ำจะนำขึ้นมาจำหน่ายที่ท่าขึ้นปลาซึ่งเป็นจุดที่มีการค้าปลาที่หาได้ภายในอ่างเก็บน้ำโดยจำหน่ายแก่ชาวบ้านและพ่อค้าแม่ค้าคนกลาง ที่จะนำไปจำหน่ายยังพื้นที่อื่น ๆ การมีพ่อค้าคนกลางจึงเป็นเรื่องสะดวก เพราะไม่ทำให้เสียเวลาและไม่ยุ่งยาก ปลาที่ชาวประมงจับได้ส่วนใหญ่จะเป็นปลาที่หาได้ง่ายจากแหล่งน้ำแม่อุดเดิมและปลาที่ทางราชการนำมาปล่อยเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำ เช่น ปลาดุกเพียนขาว ปลาสวาย ปลากระมัง ปลากระต๊อบ ปลานิล ปลาสวาย ปลาเทโพ กุ้งก้ามกรามและกุ้งฝอย เป็นต้น ซึ่งปลาและสัตว์น้ำเหล่านี้จะมีราคาประมาณ 15 – 40 บาท / กิโลกรัม โดยใน 1 สัปดาห์หากไม่ติดงานบุญหรือประเพณีสำคัญ มักจะมาจับปลาไม่ต่ำกว่า 5 วัน มีรายได้ประมาณ 100 บาทต่อวัน ในช่วงฤดูการที่ห้ามทำการประมงคือในช่วงปลาวางไข่ซึ่งในอ่างเก็บน้ำกำหนดไว้ในช่วง 16 พฤษภาคม – 15 กันยายน ของทุกปี ทางราชการจะห้ามทำการประมงบริเวณหน้าเขื่อนและท้ายเขื่อนโดยเด็ดขาด โดยมีการประชุมชี้แจงการเข้าใช้ทรัพยากรประมงจากหน่วยงานราชการประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ชาวประมงและชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วม เพื่อตกลงทำความเข้าใจและอนุญาตให้ทำประมงได้ในบางพื้นที่เพื่อการยังชีพเท่านั้น ซึ่งในช่วงนี้ส่วนชาวประมงบางส่วนจะนำเรือของตนเองไปเก็บไว้ที่บ้าน เพื่อป้องกันการชำรุดเสียหายของเรือซึ่งช่วงนี้จะสังเกตเห็นว่าจำนวนเรือประมงในอ่างเก็บน้ำลดน้อยลง ส่วนชาวประมงเองจะไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่เป็นอาชีพหลักต่อไป

5.2 การประมงภายหลังจากมีปลาบึก

ในช่วงแรก ๆ หลังจากปล่อยปลาบึกชุดแรกในปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมาทางกลุ่มผู้ทำประมงยังไม่ต้องการให้มีการจับปลาบึกเนื่องจากว่าต้องการให้มีขนาดใหญ่มาก่อนเพราะถ้าเริ่มจับตั้งแต่เล็ก ๆ ปลาบึกก็จะหมดไปรวดเร็วเพราะชาวประมงส่วนใหญ่จะมีข่ายที่มีขนาดตาเล็ก ประมาณ 7 – 18 ซม. เกือบทุกราย และตกลงกันว่าหากจับปลาบึกขนาดเล็กได้และยังไม่ตายก็ขอให้ปล่อยไปก่อนรอให้ได้ขนาดที่เหมาะสมถึงจะเริ่มจับได้ เมื่อประมาณปลายปี พ.ศ.2538 เป็นต้นมา ชาวประมงบางกลุ่มได้ศึกษาวิธีการทำข่ายขนาดใหญ่และวิธีการจับปลาบึกจากอ่างเก็บน้ำใกล้เคียงคืออ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่กวง และได้นำความรู้ความชำนาญที่ได้มาจับปลาบึก ซึ่งเริ่มแรกครอบครัวของคุณลุงสนิท มุตะระเป็นชาวประมงที่หันมาจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเป็นรายแรก จนสามารถจับได้ทำให้ตั้งแต่นั้นมาชาวประมงที่สนใจก็จะมาปรึกษาคุณลุงสนิท มุตะระ ช่วยกันวางข่ายดักปลาบึก ซึ่งจะวางใกล้ ๆ กัน และจะผลัด

เปลี่ยนกันเฝ้าในเวลากลางคืน ทางกลุ่มชาวประมงที่จับปลาบึกนี้บางที่จะเรียกการจับปลาบึกว่า จับ “ควาย” ซึ่งจากการสอบถามชาวประมงให้เหตุผลว่าปลาบึกมีขนาดใหญ่คล้าย ๆ ควาย สำหรับการจับปลาบึกในแต่ละปี ชาวประมงอธิบายว่าการจับปลาบึกไม่สามารถจับได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากว่าจากประสบการณ์ที่ผ่านมาชาวประมงจะสามารถจับปลาบึกได้ในช่วงเดือน ตุลาคม – ธันวาคม แล้วเดือนต่อ ๆ ไปจะจับได้น้อยหรือไม่ได้เลย โดยยังไม่ทราบเหตุผลว่าทำไมถึงจับไม่ได้ในช่วงนี้ ซึ่งจะหยุดจับและรอในรอบปีต่อ ๆ ไป เพราะการวางข่ายหากทิ้งไว้นานโดยที่ไม่ได้ปลาบึกจะทำให้มีตะไคร่น้ำเกาะจะทำให้หมดสภาพเร็ว และเวลากู้ขึ้นมาซักทำความสะอาดได้ยากมาก

สำหรับชาวประมงที่ทำการจับปลาบึกยังไม่มีกรรวมกลุ่มแน่นอนในการออกกฎเกณฑ์เพื่อการดูแล จัดการและอนุรักษ์ปลาบึก จึงทำให้ขาดการเก็บข้อมูลที่ชัดเจนเป็นระเบียบ และขาดการร่วมกันพิจารณาออกกฎเกณฑ์ในการจับปลาบึกที่เหมาะสม ซึ่งชาวบ้านยังต้องการการพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วนเพื่อลดความขัดแย้งในการจับปลาบึก

5.3 การประมงปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัด

จากกลุ่มตัวอย่างชาวประมงในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล พบว่า มีชาวประมงที่ไม่เคยจับปลาบึกจำนวน 113 ราย คิดเป็นร้อยละ 86.92 ซึ่งชาวประมงกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพเสริม จากการสัมภาษณ์พบว่า เหตุผลที่ไม่จับปลาบึกเนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

- การจับปลาบึกต้องใช้ทุนสูง เพราะต้องใช้วัสดุที่มีความแข็งแรง ทนทาน มีอายุการใช้งานนาน ที่สำคัญต้องมีขนาดใหญ่ (กว้าง x ยาว) ไม่ต่ำกว่า 5 x 100 เมตร นอกจากนี้การทำเครื่องมือยังต้องจ้างวานผู้ที่มีความชำนาญเท่านั้น ทำให้ต้องใช้เงินลงทุนแต่ละฝืนค่อนข้างสูง ส่วนราคาที่ชาวประมงให้ข้อมูลอยู่ที่ประมาณ 9,000 – 10,000 บาทต่อฝืน

- การจับปลาบึกต้องอาศัยระยะเวลามาก โดยชาวประมงให้เหตุผลว่าการจับปลาบึกจำเป็นต้องนอนเฝ้าข่ายตลอด ซึ่งใช้ระยะเวลาที่ไม่แน่นอน ถ้าหากจับไม่ได้จะทำให้เสียเวลาในการไปหารายได้จากอาชีพอื่น ๆ ประกอบกับยังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการอพยพของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำซึ่งยังคงต้องใช้การสังเกต และประสบการณ์มากยิ่งขึ้น

- การเสี่ยงต่อการขาดทุน ชาวประมงเห็นว่านอกจากจะต้องลงทุนสูง และใช้เวลาไปแล้วสิ่งที่พวกเขาหลีกเลี่ยงไม่ได้คือความเสี่ยง หากลงทุนจับปลาบึกซึ่งอยู่ในน้ำไม่สามารถมองเห็นได้ อีกทั้งอ่างเก็บน้ำก็มีพื้นที่กว้างมาก การลงทุนอาจจะเสียเปล่าและอาจทำให้ต้องหารายได้มากยิ่งขึ้นในการเลี้ยงดูครอบครัว หรือบางทีอาจต้องมีหนี้สินจากการกู้ยืมเงินมาทำเครื่องมือเพิ่มขึ้น

ส่วนชาวประมงที่จับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำพบว่ามีจำนวนประมาณ 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.08 ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวประมงทั้งหมด จากการสอบถามพบว่า ชาวประมงกลุ่มนี้เริ่มทำการจับปลาบึกจริงจึงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 โดยใช้เรือขนาด 16 สอก ที่มีขนาดเครื่องยนต์ 10 แรงม้า โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “ข่าย” ซึ่งวัสดุที่ใช้ทำเนื่อวนจะใช้ฝ้ายซึ่งมีความแข็งแรง ทนทานแรงดึงสูง สำหรับการ

วางขายจะนำไปวางในเขตที่อนุญาตให้ทำการจับสัตว์น้ำ ซึ่งไม่มีจุดประจําแน่นอน แต่จะอาศัยการพิจารณาว่าบริเวณของอ่างเก็บน้ำที่ค่อนข้างแคบและมีความลึกใกล้เคียงกับความกว้างของขายของตนเองซึ่งโอกาสที่ปลาบึกจะมาติดขายจะมีสูง การวางขายจะวางขวางทางไหลของกระแสน้ำเพื่อรอให้ปลาบึกมาติดกับตาของขาย โดยให้คร่าวบนของขายต่ำกว่าระดับผิวน้ำประมาณ 50 เซนติเมตร แต่จะไม่ใช้ก้อนหินถ่วงส่วนคร่าวล่างเนื่องจากจะทำให้คร่าวล่างติดกับซากต้นไม้ใต้น้ำทำให้ขาดง่าย แล้วใช้โฟม ขวดน้ำอัดลม หรือเกลลอนน้ำมันทำเป็นท่อน แล้วแต่ว่าใครจะคิดแปลงใช้อะไรเพื่อที่จะสามารถจดจำขายที่ตนเองวางไว้ได้ จากการสำรวจขายที่ใช้จับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด ส่วนใหญ่จะใช้ขายขนาดตา 60 ซม. ซึ่งมีจำนวนประมาณ 25 ผืน ขนาดตา 20 ซม. จำนวนประมาณ 18 ผืน และขนาดตา 7 - 18 ซม. จำนวนประมาณ 2 ผืน รวมทั้งสิ้นประมาณ 45 ผืน ซึ่งชาวประมงกลุ่มนี้ระบุว่าเคยจับปลาบึกได้มากที่สุดในช่วงเดือน ตุลาคม - พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 โดยมีจะจับได้บริเวณ 3-5 กิโลเมตรจากหน้าเขื่อนซึ่งยังไม่ถึงเรือนแพ และบริเวณ 8-10 กิโลเมตรจากหน้าเขื่อนซึ่งเลยเรือนแพไปแล้ว ส่วนจำนวนที่จับได้พบว่าสามารถจับปลาบึกได้แล้วประมาณ 58 ตัว น้ำหนักที่ได้ อยู่ในช่วง 70 - 180 กก. เป็นส่วนใหญ่ โดยชาวประมงจะอธิบายว่าในช่วงที่ปิดเขื่อน (16 พฤษภาคม - 15 กันยายน ของทุกปี) จะไม่อนุญาตให้จับปลาบึกเนื่องจากเกรงว่าจะกระทบต่อปลาและสัตว์น้ำวัยอ่อนชนิดอื่น ๆ แต่จะจับปลาชนิดอื่น ๆ เพื่อยังชีพเท่านั้น นอกจากนี้ชาวประมงที่จับปลาบึกได้พบว่ามีเพียง 10 รายเท่านั้นที่สามารถแยกเพศปลาบึกได้ และอีก 7 รายไม่สามารถแยกเพศได้ โดยสามารถแบ่งจำนวนเพศปลาบึกที่จับได้ มีเพศผู้ประมาณ 25 ตัว และเพศเมีย 25 ตัว และแยกไม่ได้ อีก 8 ตัว จากการสอบถามชาวประมงที่สามารถจำแนกเพศได้ส่วนใหญ่จะพิจารณาตรงช่วงของลำตัวมากที่สุด โดยระบุว่า ปลาบึกเพศผู้จะมีลำตัวที่ยาว เปรี้ยว ส่วนเพศเมียจะป้อม สัน ช่วงระหว่างหลังและส่วนลึกที่สุดของท้องจะกว้างมากกว่าเพศผู้ รองลงมาจะสังเกตที่ส่วนท้อง โดยระบุว่าส่วนท้องของเพศผู้จะไม่มนไม่กว้าง ส่วนเพศเมียจะมนและกว้างกว่าเพศผู้ ต่อมาจะสังเกตที่ตั้งเพศซึ่งชาวประมงเรียกว่า เตือย โดยระบุว่า หากเป็นเพศผู้เตือยจะยาว ส่วนเพศเมียเตือยจะสั้น นอกจากนี้ ยังสามารถสังเกตได้จากความยาวของครีบกัน ถ้าหากมีครีบกันยาวจะเป็นเพศผู้ หากสั้น จะเป็นเพศเมีย

ส่วนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ปลาบึก

6.1 ปัญหาของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์และการสังเกต

1) การขาดความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาวประมงที่จับปลาบึก กับอุทยานแห่งชาติศรีลานนา ในการประสานงานในการอนุรักษ์ปลาบึก เนื่องจากทางกลุ่มผู้ทำประมงเห็นว่าทางอุทยานแห่งชาติ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการประมงโดยตรง แต่จะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ป่าไม้มากกว่า ดังนั้นข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจับปลาบึก ชาวประมงจึงไม่ได้สนใจที่จะให้ข้อมูลกับทางอุทยานแห่งชาติ

2) การเรียกร้องให้อุทยานแห่งชาติอนุญาตให้จับปลาบึกบริเวณหน้าเขื่อน เนื่องจากว่า กลุ่มชาวประมงที่จับปลาบึกมักจะพบปลาบึกขนาดใหญ่บริเวณหน้าเขื่อนจำนวนมากและบ่อยครั้ง ทำให้เกิดการต่อรองโดยอ้างเหตุผลว่าหากอนุญาตให้จับปลาบึกบริเวณพื้นที่อนุรักษ์ จะมีโอกาสที่จะจับได้สูงกว่าการจับบริเวณอื่น ๆ และจะสามารถนำไปทดลองศึกษาเพื่อเพาะขยายพันธุ์ได้จำนวนมาก แต่บริเวณนั้นเป็นพื้นที่สงวนสำหรับอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำทางอุทยานแห่งชาติและประมงจึงไม่อนุญาตเพราะอาจจะทำความเสียหายแก่ทรัพยากรสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ รวมทั้งอาจทำความเสียหายกับประตูละบายน้ำได้นอกจากนี้อาจทำให้ทัศนียภาพบริเวณหน้าเขื่อนขาดความสวยงาม

3) การวางข่ายจับปลาบึกบริเวณการสัญจรหรือการท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำ โดยทางกลุ่มชาวประมงให้ข้อมูลว่าเวลาจับปลาบึกควรวางข่ายในระยะใกล้ ๆ กันหลายผืน โดยมีระยะห่างของแต่ละผืนประมาณ 20 – 30 เมตร เพราะจะทำให้มีโอกาสจับปลาบึกได้สูง ซึ่งทำให้มองควว่ามีข่ายจำนวนมาก บางครั้งการวางข่ายจะวางไว้ตื้นเกินไป โดยต่ำกว่าระดับผิวหน้าน้ำประมาณ 30 – 40 ซม. ซึ่งทำให้การสัญจรทางน้ำลำบาก เพราะอาจทำให้หางเสือของเรือท่องเที่ยวและเรือประมงลำอื่น ๆ ที่ใช้เครื่องยนต์เกิดความเสียหายได้ อีกทั้งยังลดความสวยงามของทัศนียภาพของอ่างเก็บน้ำจากพื้นที่ชาวประมงผูกติดกับข่ายเช่น แกลลอน ขวดน้ำอัดลม โฟม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากทางอุทยานแห่งชาติ

ทางหน่วยงานประมงควรจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากปลาบึกอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชาวประมงมีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น ได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับการศึกษาชีวประวัติของปลาบึกในแหล่งน้ำ ได้ยั่งยืน

6.2 ปัญหาของกลุ่มตัวอย่าง จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

1) ชาวประมงยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ของการปล่อยปลาบึกที่ชัดเจน ทำให้ชาวประมงยังไม่สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องหากสามารถจับปลาบึกได้ เช่น การประสานงานระหว่างชาวประมงกับหน่วยงานท้องถิ่นเกี่ยวกับข้อมูลการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และกำหนดกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์จากปลาบึก เช่น การกำหนดจำนวนปลาบึกและขนาดที่สามารถจับได้ต่อปี การกำหนดจำนวนและชนิดของเครื่องมือจับปลาบึก การกำหนดจำนวนชาวประมงที่จับปลาบึก และระยะเวลาที่เหมาะสมที่จะอนุญาตให้จับ ซึ่งปัจจุบันชาวประมงจะจับตามความสะดวกของตนเป็นหลัก

2) ขาดข้อมูลเกี่ยวกับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำที่ชัดเจน และการศึกษาพฤติกรรมของปลาบึก ที่จริงจัง เช่น จำนวนที่ปล่อย จำนวนครั้งที่ปล่อย และชีวประวัติที่สำคัญ เช่น อัตราการตาย อัตราการเจริญเติบโต การแพร่กระจาย การอพยพย้ายถิ่น อายุของปลาบึก และการพัฒนาการสืบพันธุ์ในอ่างเก็บน้ำ ซึ่งจากการไม่ทราบข้อมูลนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งในการหาผลประโยชน์จากการจับปลาบึก

ในอ่างเก็บน้ำของกลุ่มชาวบ้านบ่อยครั้ง เนื่องจากชาวบ้านบางกลุ่มเกรงหากจับปลาบึกโดยไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนปลาบึกอาจมีโอกาสมอดไปจากอ่างเก็บน้ำอย่างรวดเร็ว

สำหรับข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ปลาบึก กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการดังนี้

1) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำแก่ชาวบ้านมากยิ่งขึ้น เช่น จำนวนที่ปล่อย ระยะเวลาที่ปล่อย โดยผ่านสถานที่ที่สามารถให้ชาวประมง ชาวบ้าน รวมทั้งนักท่องเที่ยวสังเกตได้ง่าย เพื่อเป็นผลดีอย่างหนึ่งต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ปลาหายากนี้ โดยทางประมง อุทยานแห่งชาติและกลุ่มผู้ทำประมง อาจทำป้ายแสดงสถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำไว้เพื่อเป็นจุดศึกษาปลาบึกที่สำคัญจุดหนึ่ง ในเรื่องความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติ พฤติกรรมของปลาบึก และข้อมูลสถิติการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ระหว่างผู้ที่จับปลาบึกกับผู้ที่ไม่ได้จับปลาบึกในเรื่องการทำให้ปลาบึกหมดไป

นอกจากนั้นชาวบ้านยังต้องการความรู้ทางวิชาการ โดยเฉพาะสถานการณ์ปัจจุบันของปลาบึกและแนวทางการนำปลาบึกในอ่างเก็บน้ำมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุดในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์จากปลาบึกที่มีจำนวนจำกัด

2) ทางกรมประมงควรให้ความรู้ในการสังเกตความแตกต่างของปลาบึกกับปลาสวายขนาดเล็กเพื่อป้องกันการจับปลาบึกที่ยังไม่ได้ขนาดที่เหมาะสม และเอาเปรียบผู้บริโภคที่ไม่มีความรู้ รวมทั้งลักษณะของการจำแนกเพศปลาบึกขนาดเล็กเพื่อประโยชน์ทางการอนุรักษ์

3) ควรหามาตรการการอนุรักษ์ปลาบึกที่ชัดเจน หลังจากที่ปล่อยปลาบึกลงในอ่างเก็บน้ำ โดยทางหน่วยงานประมงควรอธิบายวัตถุประสงค์ของการปล่อย การใช้ประโยชน์ การแลกเปลี่ยนความรู้และการประสานงานเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาศึกษา ในการวางแผนการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับการอนุรักษ์แก่ชาวประมง ซึ่งจะทำให้เกิดการความตระหนักในการประโยชน์จากปลาบึกเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากว่าปลาบึกเป็นปลาที่ตลาดต้องการ และสามารถทำรายได้สูงเมื่อเทียบกับปลาชนิดอื่น ๆ ทำให้มีชาวประมงบางส่วนจับปลาบึกขนาดเล็กซึ่งยังไม่ได้ขนาดมาจำหน่าย โดยทางกลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอแนะว่า อาจกำหนดระยะเวลาต่อปีในการจับปลาบึกเช่น 3 เดือนต่อปี กำหนดขนาดของตาอวนที่เหมาะสม ควบคุมจำนวนของข่าย และกำหนดจำนวนต่อรายที่สามารถจับได้ และการห้ามเข้ามาวางข่ายบริเวณหน้าเขื่อนซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์ รวมทั้งจัดเก็บรายได้บางส่วนจากผู้จับปลาบึกเพื่อนำรายได้นั้นมาจัดหาพันธุ์ปลาบึกจากแหล่งอื่น ๆ มาปล่อยเพิ่มเติมในอ่างเก็บน้ำต่อไป

4) การอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง โดยมุ่งเน้นวิธีการศึกษา พฤติกรรมปลาบึกเพิ่มเติม รวมทั้งเพิ่มบทบาทของผู้นำกลุ่มประมงให้มากขึ้นเพื่อเข้ามา ดูแล จัดสรร ประโยชน์จากการจับปลาบึกภายหลังจากได้อบรมแล้ว ให้ได้ความรู้มากที่สุด ซึ่งชาวประมงและชาวบ้านได้อธิบายว่า การอบรมเพื่อให้ความรู้เป็นสิ่งที่เพิ่มความรู้ได้เป็นอย่างดี แต่จำนวนผู้ที่อบรมในแต่ละครั้งมีน้อย อีกทั้งยังมีไม่บ่อยครั้งและต่อเนื่อง ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปผู้ได้รับการอบรมส่วนใหญ่มักจะ

ลึ้มความรู้จากการอบรม เพราะไม่ค่อยมีกิจกรรมให้เกิดความเข้าใจต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังไม่มีการสร้างผู้นำในกลุ่มภายหลังที่ได้รับการอบรมทำให้ขาดการประสานงานภายในกลุ่มทำให้ชาวประมงยังทำการประมงแบบต่างคนต่างทำอยู่ หากมีการพัฒนาผู้นำกลุ่มจะทำให้การประสานงานและการให้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งให้ความรู้ต่อเนื่องและรวดเร็ว ซึ่งจะ เป็นประโยชน์กับการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดมากขึ้น

5) การรวมกลุ่มชาวประมงที่จับปลาน้ำจืด เพื่อศึกษาพฤติกรรมปลาน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำ เพื่อให้ชาวประมงที่ทำการจับปลาน้ำจืดเกิดความรู้อับคิชอบจากการได้รับประโยชน์จากปลาน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำและร่วมมือกับหน่วยงานราชการ ควรจะจัดตั้งกลุ่มผู้จับปลาน้ำจืดเพื่อรวบรวมข้อมูลและช่วยจัดหาปลาน้ำจืดจากรายได้ของผู้ที่จับปลาน้ำจืดได้แบ่งเข้ากลุ่มเพื่อนำเข้ากองทุนไปจัดหาพันธุ์ปลาน้ำจืดมาปล่อยเพื่อที่จะใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

6) กลุ่มตัวอย่างทุกรายเสนอแนะว่า มีความต้องการให้ทางราชการนำพันธุ์ปลาน้ำจืดมาปล่อยต่อเนื่องทุก ๆ ปี เพื่อเพิ่มผลผลิตของปลาน้ำจืดให้ได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากเห็นว่าปลาน้ำจืดเป็นปลาที่หายาก มีเพียงแต่ทางประมงเท่านั้นที่สามารถผลิตได้